อนุสรณ์

งานพระราชทานเพลิงศพ

หม่อมราชวงศ์ ศรีประภา มาลากุล

ณ วัดตรีทศเทพ

วันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๔

อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ

หม่อมราชวงศ์ ศรีประภา มาลากุล

ณ เมรุวัดตรีทศเทพ

วันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๔

พิมพ์จำนวน ๕๐๐ เล่ม

ที่ โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย

หน้าวัดบวรนิเวศวิหาร

ถนนพระสุเมรุ กรุงเทพมหานคร

นายเฉลียว โพธิเกษม ผู้พิมพ์โฆษณา

พระมหากรุณาธิคุณ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ มีพระมหากรุณาธิคุณแก่ข้าทูลละอองธุลีพระบาทอยู่เป็นนิจ ตั้งแต่ได้ทรงทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทว่า หม่อมราชวงศ์ศรีประภา มาลากุล ได้ถึงแก่กรรม ได้พระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ทุกอย่าง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ศพของหม่อมราชวงศ์ ศรีประภา มาลากุล อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ ตั้งแต่พระราชทานน้ำอาบศพ การสวดพระอภิธรรม การบำเพ็ญกุศลสัปตมวารศพ การบำเพ็ญกุศลปัญญาสมวารศพ และพระราชทานเพลิง เจ้าภาพงานศพน้อมสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นอย่างยิ่ง

พระคุณของสมเด็จ

บรรดาญาติในราชสกุลมาลากุล ขอนมัสการน้อมรำลึกในพระคุณของเจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร เจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร ในการจัดงานศพหม่อมราชวงศ์ ศรีประภา มาลากุล เจ้าพระคุณสมเด็จได้อำนวยการทุกอย่าง ตั้งแต่การบำเพ็ญกุศล จนกระทั่งการจัดการมรดกด้วย การทุกอย่างเรียบร้อย ด้วยได้อยู่ในอุปการคุณดังกล่าวมานี้ สมาชิกในราชสกุลมาลากุล จึงขอนมัสการ น้อมระลึกในพระคุณเป็นอย่างยิ่ง

ปิ่น

ม. ร. ว. ศรีประภา มาลากุล

ชาตะ ๒๔๔๓

มรณะ ๒๕๒๓

ม. ร. ว. ศรีประภา มาลากุล
ถ่ายเมื่อ พ. ศ. ๒๔๕๘

ที่ พ. ๐๐๙/๒๕๒๔ วัดบวรนิเวศวิหาร

๒๙ มกราคม ๒๕๒๔

เรื่อง ขอพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ในการศพ และขอพระราชทานเพลิงศพเป็นพิเศษ

เจริญพร ท่านราชเลขาธิการ

สิ่งที่ส่งมาด้วย หมายกำหนดการ ๑ ฉบับ

ด้วยหม่อมราชวงศ์หญิงศรีประภา มาลากุล ธิดาของหม่อมเจ้าประภากร ในเจ้าฟ้ามหามาลา สมเด็จกรมพระยาบำราบปรปักษ์ ได้เป็นอุบาสิกาผู้บำเพ็ญประโยชน์แก่วัดบวรนิเวศวิหาร นับเป็นเวลาหลายสิบปี ในระยะหลังเมื่อเจ็บป่วยก็ได้รับพระมหากรุณาธิคุณให้เป็นคนไข้ในพระบรมราชานุเคราะห์ เมื่อถึงมรณกรรมลงในวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๒๓ ก็ได้รับพระราชทานน้ำรดศพ และได้รับพระบรมราชานุเคราะห์ให้สวดพระอภิธรรม ๔ คืน ทั้งได้รับพระบรมราชานุเคราะห์ในการบำเพ็ญกุศลสัตตมวาร นับว่าหม่อมราชวงศ์หญิงศรีประภา มาลากุล ได้รับพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นเกล้าล้นกระหม่อม เป็นลำดับมา

ในการฌาปนกิจศพ ซึ่งกำหนดวันอังคาร ที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๔ ณ เมรุวัดตรีทศเทพ กรุงเทพมหานคร นั้น วัดบวรนิเวศวิหาร และบรรดาญาติเห็นพ้องต้องกันว่า สมควรนำความกราบบังคมทูลสมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้าเพื่อทรงทราบ และขอพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ในการศพและขอพระราชทานเพลิงศพเป็นพิเศษ เพื่อเป็นเกียรติประวัติทั้งส่วนตัวและวงศ์ตระกูลต่อไป

จึงเจริญพรท่านราชเลขาธิการ เพื่อพิจารณานำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณา ในโอกาสอันควรต่อไป

การจะควรประการใดสุดแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ

ขออำนวยพร

(สมเด็จพระญาณสังวร)
เจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร

ด่วนมาก

ที่ รล ๐๐๐๒/๑๕๖๖ สำนักราชเลขาธิการ

๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๔

เรื่อง พระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ในการศพ และพระราชทานเพลิงศพ เป็นกรณีพิเศษ

นมัสการ เจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร

อ้างถึง ลิขิตที่ พ. ๐๐๙/๒๕๒๔ ลงวันที่ ๒๙ มกราคม ๒๕๒๔

ตามที่พระคุณเจ้าได้มีลิขิตขอให้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณา ขอพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ในการศพและขอพระราชทานเพลิงศพ หม่อมราชวงศ์ศรีประภา มาลากุล เป็นกรณีพิเศษ ซึ่งกำหนดในวันอังคาร ที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๔ ณ เมรุวัดตรีทศเทพ กรุงเทพมหานคร ความแจ้งอยู่แล้ว นั้น

ได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว พระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ในการศพ และพระราชทานเพลิงศพหม่อมราชวงศ์ศรีประภา มาลากุล เป็นกรณีพิเศษ ตามที่ขอพระมหากรุณา

ขอพระคุณเจ้าได้โปรดแจ้งให้เจ้าภาพไปติดต่อรายละเอียดในเรื่องนี้ กับเจ้าหน้าที่สำนักพระราชวังต่อไปด้วย

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างยิ่ง

(หม่อมหลวงทวีสันต์ ลดาวัลย์)

ราชเลขาธิการ

กองการในพระองค์

โทร. ๒๒๑๑๑๕๑-๕ ต่อ ๒๐,๒๑ และ ๕๙

หมายรับสั่งที่ .... สำนักพระราชวัง

๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๔

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ในการพระราชทานเพลิงศพ หม่อมราชวงศ์ศรีประภา มาลากุล เป็นกรณีพิเศษ ณ เมรุวัดตรีทศเทพ กรุงเทพมหานคร

วันจันทร์ ที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๔ เวลา ๑๖.๓๐ น.

บำเพ็ญพระราชกุศลพระราชทานในการออกเมรุ ณ ศาลาวัดตรีทศเทพ พระสงฆ์ ๑๐ รูปสวดพระพุทธมนต์ จบ มีพระธรรมเทศนากัณฑ์ ๑ พระ ๔ รูป สวดธรรมคาถา พระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรม

วันอังคาร ที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๔ เวลา ๑๐.๔๕ น.

พระสงฆ์ ๑๐ รูปที่สวดพระพุทธมนต์แต่วันก่อนถวายพรพระ แล้วรับพระราชทานฉัน

เวลา ๑๕.๐๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูปบังสุกุล แล้วเชิญหีบศพแห่เวียนเมรุ เชิญขึ้นตั้งบนจิตกาธาร

เวลา ๑๗.๐๐ น. พระราชทานเพลิงศพ เป็นกรณีพิเศษ

วันพุธ ที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๔ เวลา ๗.๐๐ น. พระราชทานผ้าไตรและภัตตาหารสามหาบ ในการเก็บอัฐิ.

กำหนดการบำเพ็ญกุศล

หม่อมราชวงศ์หญิง ศรีประภา มาลากุล

ณ เมรุวัดตรีทศเทพ

วันจันทร์ ที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๔

เวลา ๑๕.๐๐ น. เชิญศพขึ้นตั้งบำเพ็ญกุศล

เวลา ๑๙.๓๐ น. สวดพระอภิธรรม

วันอังคาร ที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๔

เวลา ๑๐.๓๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูป สวดพระพุทธมนต์

เวลา ๑๑.๐๐ น. ถวายภัตตาหารเพล

เวลา ๑๔.๐๐ น. มีพระธรรมเทศนา ๑ กัณฑ์

เวลา ๑๔.๓๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูป มาติกา – บังสุกุล

เวลา ๑๕.๐๐ น. เชิญศพขึ้นสู่เมรุ

เวลา ๑๗.๐๐ น. พระราชทานเพลิงศพเป็นพิเศษ

วันพุธ ที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๔

เวลา ๐๗.๐๐ น. พิธี ๓ หาบ เก็บอัฐิ

หมายเหตุ - กำหนดการนี้ หากได้รับพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ และได้รับพระราชทานเพลิงศพเป็นพิเศษ จะได้ทำบัตรแจ้งต่อไป.

ประวัติ

หม่อมราชวงศ์ ศรีประภา มาลากุล มีกำเนิดเป็นธิดาของหม่อมเจ้าประภากร ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระยาบำราบปรปักษ์ ต้นราชสกุลมาลากุล เมื่อวันเสาร์ ขึ้น ๙ ค่ำ เดือน ๙ ปีชวด จุลศักราช ๑๒๖๒ ตรงกับวันที่ ๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๔๓ สิ้นชีวิตเมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๓ รวมอายุ ๘๐ ปี ๔ เดือนกับ ๒๑ วัน

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระยาบำราบปรปักษ์นั้น ทรงมีโอรสที่มีครอบครัวสืบสกุลต่อมาเพียง ๓ สาย คือ

สายที่ ๑ พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นปราบปรปักษ์

สายที่ ๒ หม่อมเจ้าประภากร

และ สายที่ ๓ พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอลังการ

หม่อมเจ้าประภากร และพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอลังการนั้น มีหม่อมทรัพย์เป็นพระมารดาร่วมกัน หม่อมเจ้าประภากร มีโอรสธิดาเพียง ๔ และไม่มีหลานเลย ส่วน

พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอลังการนั้น มีโอรส–ธิดา จำนวน ๑๕ และมีหลานจำนวนร้อย

หม่อมเจ้าประภากรนั้นได้บรรพชาเป็นสามเณร เมื่อมีพระชันษา ๑๕ ปี และทรงผนวชเป็นนาคหลวง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๘ จำพรรษา ณ วัดบวรนิเวศวิหาร สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาบำราบปรปักษ์ เห็นว่าพระหม่อมเจ้าประภากร ศึกษาทางพระธรรมวินัย มีความสามารถ จึงทรงขอร้องให้ผนวชอยู่นาน ๆ หม่อมเจ้าประภากรจึงอยู่ในสมณเพศ ๑๒ พรรษา ทรงรับสมณศักดิ์เป็น หม่อมเจ้าพระประภากรบวรวิสุทธิวงศ์ ครั้นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาบำราบปรปักษ์สิ้นพระชนม์ และถวายพระเพลิงแล้ว หม่อมเจ้าพระประภากรบวรวิสุทธิวงศ์ จึงได้ทรงลาสิกขาบท ออกมารับราชการที่หอพระสมุดวชิรญาณ และที่กระทรวงศึกษาธิการ ได้เป็นรองอธิบดีกรมศึกษาธิการ และได้เคยถวายพระอักษร สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ และสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธด้วย

ด้วยเหตุที่หม่อมเจ้าประภากรทรงอยู่ในสมณเพศเสียนาน ชีวิตทางครอบครัวจึงสั้น ทรงเข้าพิธีสมรสกับหม่อมเสงี่ยม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๑ มีโอรสธิดาดังนี้

๑. หม่อมราชวงศ์ชาย แท้ง เมื่อ พ. ศ. ๒๔๓๓

๒. หม่อมราชวงศ์หญิงใหญ่ เกิดเมื่อ พ. ศ. ๒๔๓๘ ถึงแก่กรรมเมื่ออายุ ๗ ปี

๓. หม่อมราชวงศ์หญิง ศรีประภา มาลากุล เกิดเมื่อ พ. ศ. ๒๔๔๓

๔. หม่อมราชวงศ์ชาย มาลากุล เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๕ หลังจากที่หม่อมเจ้าประภากรได้สิ้นชีพิตักษัยแล้ว ๗๑ วัน หม่อมราชวงศ์ชายได้เจริญรอยพระบาท หม่อมเจ้าประภากรในทางพระบวรพุทธศาสนา คือได้บรรพชาเป็นสามเณรที่วัดมหาธาตุ และอุปสมบทเป็นนาคหลวง จำพรรษา ณ วัดบวรนิเวศวิหาร จนได้เป็นพระราชาคณะ มีสมณศักดิ์เป็น พระสังวรวรประสาธน์ มรณภาพ เมื่อ พ. ศ. ๒๔๗๔

ดังนี้จะเห็นได้ว่า หม่อมราชวงศ์ ศรีประภา มีความว้าเหว่ทางด้านครอบครัวอยู่เป็นอันมาก พี่สาวนั้นถึงแก่กรรมเมื่อหม่อมราชวงศ์ ศรีประภา อายุ ๒ ปี คงจะจำกันไม่ได้ และในปีเดียวกันนั้นเอง หม่อมเจ้าประภากร ก็ถึงชีพิตักษัย ภายหลังหม่อมราชวงศ์ชายผู้เป็นน้องก็ไปบรรพชาเป็นสามเณร และอุปสมบทเป็นพระภิกษุจนมรณภาพ

ปรากฏตามหลักฐานว่า หม่อมราชวงศ์ ศรีประภา เข้า

พิธีตัดจุก เมื่อวันที่ ๒๙ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๔

เนื่องจากทั้งหม่อมเจ้าพระประภากรบวรวิสุทธิวงศ์ และพระสังวรวรประสาธน์ เป็นพระราชาคณะอยู่ที่วัดบวรนิเวศวิหาร ชีวิตของหม่อมราชวงศ์ ศรีประภา มาลากุล จึงผูกพันอยู่ที่วัดบวรนิเวศวิหารเป็นอันมาก เจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวรได้ให้ประวัติ ที่เกี่ยวกับวัดบวรนิเวศวิหารมาดังนี้

ประวัติ ม.ร.ว. ศรีประภา มาลากุล

(ที่เกี่ยวข้องกับวัดบวรนิเวศวิหาร)

"ม.ร.ว. ศรีประภา มาลากุล ได้เป็นอุบาสิกาวัดบวรนิเวศวิหารมาหลายสิบปี นับตั้งแต่สมัยสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ทรงครองวัด เคยได้ฟังเล่าว่าเข้ามาฟังเทศน์จำศีลภาวนาในวันพระที่วัดบวรนิเวศวิหารตั้งแต่สมัยยังเป็นสาว เริ่มแรกทีเดียวก็ได้ขวนขวายเป็นเวยยาวัจมัยในสมัยที่พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทรทิพยนิภา เสด็จมาทรงธรรมที่วัดนี้ ต่อมาเมื่อพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทร ฯ สิ้นพระชนม์แล้ว ม.ร.ว. ศรีประภา ก็ได้รับภารธุระเวยยาวัจมัยสืบต่อเรื่อยมา

ในวันธรรมสวนะปรกติ ม.ร.ว. ศรีประภาได้เป็นผู้ชักชวนและรวบรวมปัจจัยที่อุบาสกอุบาสิการ่วมกันบริจาค แล้วจัดสรรถวายเป็นเครื่องบูชากัณฑ์เทศน์และกัณฑ์ปาติโมกข์ นอกจากนี้ ยังได้ชักชวนผู้มีศรัทธาให้เป็นเจ้าของกัณฑ์เทศน์บ่ายโมงสำหรับวันธรรมสวนะในพรรษกาลด้วย ม.ร.ว. ศรีประภา เองรับภาระเป็นเจ้ากัณฑ์อย่างน้อยกัณฑ์หนึ่ง ได้มาปฏิบัติภารธุระเป็นประจำทุกวันธรรมสวนะมิได้ขาด เว้นแต่คราวเจ็บป่วยเท่านั้น

ได้รวบรวมปัจจัยบริจาคอีกส่วนหนึ่งเพื่อเป็นค่าภัตตาหารพระภิกษุสามเณรวัดบวรนิเวศวิหารเป็นประจำเดือน ประมาณเดือนละ ๓,๐๐๐ บาท

ในเทศกาลพิเศษ เช่นวันตักบาตรข้าวสาร ม.ร.ว. ศรีประภาได้รับเป็นภาระจัดหาของมาจัดเป็นสลากถวายครบจำนวนพระภิกษุสามเณรทั้งวัด ในคราวถวายผ้าอาบน้ำฝน ก็ได้จัดหาผ้าอาบน้ำฝนและร่มถวายพระภิกษุสามเณรทั้งหมด ทั้งนี้ด้วยปัจจัยบริจาคที่รวบรวมได้จากอุบาสกอุบาสิกา และผู้มีศรัทธาทั่วไป

ได้ช่วยเจ้าอาวาสจัดอาหารสลากถวายพระภิกษุสามเณรทั้งวัดในวันไหว้ครูปริยาย จัดอาหารแจกพระเณรทั้ง

วัดในวันตรงกับวันสิ้นพระชนม์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์

ในคราวที่วัดจัดงานทำบุญเลี้ยงพระเป็นพิเศษ ม.ร.ว. ศรีประภาก็บริจาคร่วม ด้วยการจัดอาหารคาวหวานถวาย เป็นประจำทุกครั้ง

นับว่า ม.ร.ว. ศรีประภา มาลากุล ได้เป็นอุบาสิกา ผู้บำเพ็ญกุศลประโยชน์แก่วัดบวรนิเวศวิหารเป็นอันมาก สมกับเป็นผู้เข้าใกล้พระรัตนตรัยอย่างแท้จริง”

*   *   *

นอกจากเลื่อมใสในพระบวรพุทธศาสนาแล้ว หม่อมราชวงศ์ ศรีประภา ยังได้เสียสละเพื่อการกุศลมากบ้าง น้อยบ้าง ตามกำลังของผู้ที่มิได้ประกอบอาชีพดังนี้

๑.	ช่วยผู้ประสบอุทกภัยภาคใต้ (รวมจากหลายท่าน)	๑,๖๐๐ บาท
๒.	ช่วยมูลนิธิสายใจไทย (รวมจากหลายท่าน)	๒๑,๔๐๐ บาท
๓.	บริจาคงานฉลองชนมายุครบ ๕ รอบ สมเด็จพระญาณสังวร	๒,๐๐๐ บาท
๔.	บริจาคสร้างอุโบสถวัดแสงธรรมสุทธาราม	๑๐๐ บาท
๕.	บริจาคสร้างถาวรวัตถุวัดญาณเสังวราราม บางละมุง	๑๐๐ บาท
๖.	บริจาคสร้างโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช	๑,๐๐๐ บาท
๗.	บริจาคเป็นค่าอาหารพระภิกษุสามเณรวัดบวรนิเวศวิหาร (ปี ๒๕๒๐)	๑๐๐ บาท
๘.	สมทบทุนสร้างวัดรัชดาภิเษก บ่อพลอย กาญจนบุรี	๒๐๐ บาท

๙.	สมทบทุนเฉลิมพระชนมพรรษาครบ ๔ รอบ (๒๕๑๘)	๔๐๐ บาท
๑๐.	,, ,,	๑๐๐ บาท
๑๑.	สมทบทุนรัชฎาภิเษก พ.ศ. ๒๕๑๔	๒๐๐ บาท
๑๒.	สมทบทุนภัตตาหารวัดบรมวงศ์อิศรวราราม	๔๐๐ บาท
๑๓.	สมทบทุนท้าววรคณานันท์ (ม.ร.ว. บั๊ม มาลากุล)	๒๐๐ บาท
๑๔.	ทอดกฐินวัดโบสถ์ จังหวัดอ่างทอง ๓๐ ต.ค. ๒๕๒๐	๑,๓๐๐ บาท
๑๕.	สมทบทุนมูลนิธิสายใจไทย	๓๐๐ บาท
๑๖.	สมทบทุนสร้างถาวรวัตถุวัดญาณสังวราราม (๒๕๒๐)	๑๐๐ บาท
๑๗.	,, ,,	๕๐ บาท
๑๘.	บริจาคสร้างกุฏิ วัดชลประทาน ฯ ปากเกร็ด นนทบุรี	๔๐ บาท
๑๙.	บริจาคร่วมทอดผ้าป่าปักษ์ใต้ ๕ วัด	๒๕ บาท
๒๐.	บริจาคซื้อที่ดินถวายวัดนครอินทร์ นนทบุรี	๓๕ บาท
๒๑.	บริจาคเป็นค่าภัตตาหารภิกษุสามเณร วังน้อย	๓๐ บาท
๒๒.	บริจาคร่วมทอดกฐิน วิทยาลัยวังน้อย	๑๐๐ บาท
๒๓.	บริจาคร่วมสร้างศาลาการเปรียญสำนักสงฆ์วังพุไทร เพชรบุรี	๕๐ บาท
๒๔.	สมทบทุนสร้างเหรียญพระบรมรูป ร. ๙	๒๐๐ บาท
๒๕.	สมทบทุนซื้อที่ดินถวายวัดเพชรวราราม เพชรบูรณ์	๑,๐๐๐ บาท
๒๖.	สมทบทุนมูลนิธิพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร	๖๐๐ บาท
๒๗.	ร่วมสร้างอุโบสถวัดศรีประวัติ บางกรวย นนทบุรี	๒๐๐ บาท
๒๘.	ร่วมทอดผ้าป่า ๗ วัด จังหวัดอุบลราชธานี	๑๐๐ บาท
๒๙.	บริจาคร่วมสร้าง ร.ร. ท่านผู้ให้แสงสว่าง วัดผาทั่ง อุทัยธานี	๔๐ บาท
๓๐.	บริจาคถวายพระมหานาคินท์ เมื่อศึกษาอยู่ประเทศอินเดีย	๓,๐๐๐ บาท
๓๑.	ร่วมทำบุญต่างคราวต่างวาระที่วัดบวรนิเวศวิหาร (ตั้งแต่วันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๐๗ จนถึงวันถึงแก่กรรม)	๑๗,๐๑๖ บาท
๓๒.	ค่าสมาชิกสามัญตลอดชีพ (สภากาชาดไทย)	๕๐๐ บาท
๓๓.	บริจาคบำรุงสภากาชาดไทย	๑,๐๐๐ บาท

รวม ๕๑,๘๘๖ บาท

หม่อมราชวงศ์ ศรีประภา มาลากุล ได้รับการศึกษาเบื้องต้นจากสำนักสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ ด้วยได้เข้าถวายตัวตั้งแต่เยาว์วัย และอยู่กับหม่อมราชวงศ์หญิงหลายคน (ธิดาของพระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นปราบปรปักษ์) ผู้เป็นพี่ ภายหลังจึงได้กราบบังคมทูลลาออกมาอยู่บ้าน เลขที่ ๖๑ ถนนมหาไชย ริมคลองโอ่งอ่าง หลังป้อมมหากาฬ ถึง พ.ศ. ๒๕๑๖ ที่บ้านถูกเวนคืน กรุงเทพมหานครได้ให้เงินชดเชยค่ารื้อถอน ๒๑๙,๐๐๐ บาท จึงได้มาปลูกบ้านอยู่ใหม่ที่หลังวัดบวรนิเวศวิหาร

ในระยะหลังนี้ เมื่อ หม่อมราชวงศ์ ศรีประภา มีอายุมากขึ้น ก็ได้เริ่มเจ็บป่วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อเดือนมีนาคม–เมษายน ๒๕๑๖ ได้เข้าโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ เพื่อทำการผ่าตัดเกี่ยวกับลำไส้ และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เป็นผู้ป่วยอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์ ทั้งนี้เป็นพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อม

ต่อมาใน พ.ศ. ๒๕๑๘ หม่อมราชวงศ์ ศรีประภา มาลากุล ได้เข้าโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ เพื่อรักษาตา ซึ่งมีสภาพเสื่อมลงมาก เรื่องตานี้เองเป็นเหตุให้ล้มลง ทำให้กระเทือนถึงสมอง

เมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๒๓ นี้ แพทย์ที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ พยายามช่วยเหลือจนสุดความสามารถ หม่อมราชวงศ์ ศรีประภา มาลากุล ได้ถึงแก่กรรม เมื่อวันที่ ๒๕ เดือนเดียวกัน

เจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร ได้อนุเคราะห์จัดการเกี่ยวกับศพโดยตลอด รดน้ำศพ และสวดพระอภิธรรม ที่ศาลาในวัดตรีทศเทพ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ ให้ศพอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์โดยตลอด ทั้งนี้เป็นพระมหากรุณาธิคุณหาที่เปรียบมิได้

ปิ่น มาลากุล

๒๕ มกราคม ๒๕๒๔

ติรตนาธิคุณ

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์

ทรงพระนิพนธ์

ติรตนาธิคุณ

พระนิพนธ์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์

วัดบวรนิเวศวิหาร

---

๑. พุทธคุณ

พระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น ทรงมีพระคุณเป็นอันมาก ไม่สามารถจะพรรณนาด้วยกถามรรคให้สิ้นเชิงได้ จักพรรณนาเพียงบางประการและโดยย่อ ในบทว่า "มคฺคนายโก" แปลว่า ผู้นำทาง ความที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงพระนามว่า "ผู้นำทาง" นั้น พึงแสดงได้โดย ๒ นัย คือด้วยปฏิปทาที่พระองค์ได้ทรงประพฤติปฏิบัติมาแล้วเป็นตัวอย่าง ๑ ด้วยทรงแนะนำสั่งสอน ๑ ทั้งสองประการนี้พึงเห็นโดยนัยในพระพุทธประวัติตั้งแต่เบื้องต้นเป็นลำดับไป

เมื่อพระบรมศาสดายังเป็นพระโพธิสัตว์ ทรงอุบัติในขัตติยสกุลอันอุดมสมบูรณ์ด้วยวิญญาณกทรัพย์และอวิญญาณกทรัพย์ และเครื่องอุปโภคบริโภคอันล้นเหลือ ได้รับการบริหาร

รักษาให้เป็นสุขสำราญเป็นอย่างดีที่สุด จนถึงทรงพระเจริญสมควรจะทรงศึกษาศิลปวิทยาได้ พระบิดาทรงจัดให้เล่าเรียน ก็ไม่ทรงเกียจคร้านเห็นแก่ความสุขสำราญที่ได้ทรงประสบอยู่นั้น ทรงอุตสาหะบากบั่นศึกษาได้เป็นอย่างเยี่ยม จนถึงอาจแสดงให้ปรากฏแก่ประชุมชน ได้รับสรรเสริญทั่วไป นี่เป็นปฏิปทาที่ดีที่ควรเป็นตัวอย่างของผู้ศึกษาศิลปวิทยาประการหนึ่ง เมื่อทรงเจริญวัยได้ทรงอภิเษกกับพระนางยโสธรา (พิมพา) และทรงปกครองประสาธน์ราชกรณียกิจ ก็ไม่ทรงลุ่มหลงในกามสุขสมบัติที่บริบูรณ์นั้น ทรงปฏิบัติราชกรณียกิจให้เป็นไปด้วยดี ไม่มีข้อที่พึงครหาปรากฏ ทำพระไอศวริยยศ เกียรติยศ และบริวารยศให้ไพบูลย์ นี่เป็นปฏิปทาที่ดี ที่ควรเป็นตัวอย่างของผู้ทำกิจการตามหน้าที่อยู่โดยปกติประการหนึ่ง เมื่อคราวทรงปรารภเพื่อจะแสวงหาคุณให้ยิ่งขึ้นไป ซึ่งท่านพรรณนาไว้ว่า ทรงแสวงหาโมกขธรรม ธรรมเป็นเครื่องพ้นจากชรา พยาธิ มรณะ อันมีประจำแก่สัตวโลกทุกถ้วนหน้า ก็มีพระมนัสกล้าเด็ดเดี่ยว ทรงสละกามสุขสมบัติอันบริบูรณ์ทั้งหมดได้ ทรงมุ่งแต่จะบำเพ็ญกิจที่มุ่งหมายให้สำเร็จไปเป็นเบื้องหน้า นี้เป็นปฏิปทาที่ดี ที่ควรเป็นตัวอย่างของผู้มุ่งทำกิจการเพื่อหวังความสำเร็จในทางใดทางหนึ่งประการหนึ่ง เมื่อได้ทรงปฏิบัติแสวงหาอุบายเป็นเครื่องพ้น

ก็ทรงปฏิบัติธรรมนั้น ๆ จนเต็มที่ เช่นเมื่อไปทรงศึกษาในสำนักอาฬารดาบส และในสำนักอุททกดาบส ก็ทรงศึกษาและปฏิบัติลัทธิสมัยได้ดี จนมีความรู้ความสามารถเสมออาจารย์ เมื่อทรงเห็นว่าไม่เป็นทางตรัสรู้ ก็ทรงหลีกไปบำเพ็ญทุกกรกิริยา ด้วยทรงคาดว่าจะเป็นทางที่ให้พ้นทุกข์ได้ ก็ได้ทรงกลั้นลมหายใจและอดพระอาหารจนถึงที่สุด ยากที่บรรพชิตผู้แสวงหาคุณยิ่งใหญ่จะพึงปฏิบัติเทียมถึง เมื่อทรงพิจารณาเห็นข้อปฏิบัติที่ทรงอยู่นั้น ๆ ไม่เป็นเหตุให้สำเร็จได้ ก็ทรงเลิกเสีย และมีพระปัญญาแก้ไข ไม่หลงงมงายไปตามที่เขานิยมกันในครั้งนั้น จนถึงทรงระลึกได้ถึงการที่ทำจิตให้สงบตั้งมั่นเมื่อครั้งทรงพระเยาว์ในเวลาที่พระราชบิดาทรงทำพิธีแรกนาขวัญ ทรงเห็นว่าจะเป็นทางให้ได้ตรัสรู้ จึงทรงเริ่มบำเพ็ญเพียรทางปฏิบัติจิตเป็นต้นไป จนบรรลุอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ นี้เป็นปฏิปทาที่ดี ที่ควรเป็นตัวอย่างของผู้แสวงหาทางแห่งความสำเร็จกิจที่มุ่งหมายประการหนึ่ง ปฏิปทาเหล่านี้ เป็นปฏิปทาที่ดีอย่างหนึ่ง ๆ ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตั้งแต่ยังเป็นพระโพธิสัตว์ เป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับผู้ประกอบกิจเพื่อประโยชน์แก่ตนและคนอื่น เพราะฉะนั้น พระองค์จึงควรได้พระนามว่า มัคคนายก ผู้นำทางด้วยปฏิปทา ดังนี้

ส่วนการตรัสรู้นั้น แสดงความโดยพระสูตรหนึ่งและโดย

ใจความว่า เมื่อพระมหาบุรุษโพธิสัตว์ทรงทำจิตให้ตั้งมั่นไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยการกำหนดลมหายใจออกและกลับ เป็นจิตบริสุทธิ์ผ่องใส ควรแก่การที่จะพิจารณาสภาวธรรมแล้ว จึงทรงน้อมจิตนั้นไป เพื่อรู้ระลึกตามถึงภาวะที่อาศัยในกาลก่อน ก็ได้ทรงทราบตั้งแต่ ๑ ชาติ ๒ ชาติ ๓ ชาติ ๔ ชาติ ๕ ชาติ เป็นต้น ว่าได้เป็นมาเช่นนี้ ๆ จนถึงบัดนี้ นี้เป็นพระญาณที่ต้น ที่เกิดมีแก่พระมหาบุรุษโพธิสัตว์ ซึ่งเป็นผู้พิเศษ แต่ส่วนสามัญชน ถ้าจะพิจารณานึกเทียบดูเพียงในชาตินี้เท่านั้นก็พอจะอนุมานเทียบได้บ้าง คือเมื่อแรกเกิดมาเป็นเด็กเล็กแล้วเป็นเด็กใหญ่ เป็นหนุ่มเป็นสาว เป็นผู้ใหญ่ โดยลำดับจนถึงบัดนี้ พระญาณนี้น่าจะเป็นเหตุกำจัดการยึดมั่นถือมั่นรูปกาย เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ว่าเป็นเราเสียได้ เพราะปัญจขันธ์เหล่านั้นเกิดดับแปรไปอยู่เสมอ ดังที่ปรากฏ แต่ผู้รู้หาได้เปลี่ยนแปลงไปด้วยไม่

ครั้นแล้วทรงน้อมจิตที่ตั้งมั่นบริสุทธิ์นั้นไปเพื่อรู้จุติและอุบัติของสัตว์ทั้งหลาย ก็ได้ทรงทราบว่าสัตว์ทั้งหลายชั่วและดีถึงทุกข์ถึงสุขเป็นไปตามกรรม คือส่วนที่ประพฤติทุจริตมีความเห็นผิด ทำกรรมตามความเห็นผิด เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก ส่วนที่ประพฤติ

สุจริต มีความเห็นชอบ ทำกรรมตามความเห็นชอบ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ นี้เป็นพระญาณที่ ๒ ที่เกิดมีแก่พระมหาบุรุษโพธิสัตว์ซึ่งเป็นผู้พิเศษ ส่วนคนสามัญ ถ้าจะลองพิจารณาเทียบดูเพียงในชาตินี้ ก็พอจะอนุมานเทียบได้บ้าง คือคนทั้งหลายเมื่อแรกเกิดมาจนบัดนี้ บางคราวได้ประสบผลชั่ว เพราะทำชั่วทำผิด บางคราวได้ประสบผลดี เพราะทำดีทำถูกเป็นต้น พระญาณนี้น่าจะกำจัดความสงสัยในเหตุและผล ที่ทำให้สัตวโลกเป็นต่าง ๆ กันเสียได้

ครั้นแล้วทรงน้อมจิตเช่นนั้นไปเพื่อความรู้สิ้นอาสวะ ก็ได้ทรงเห็นทุกข์ คือปัญจขันธ์มีชาติเป็นดังผู้ปั้นขึ้น มีชราเป็นดังผู้ทำให้เปลี่ยนแปลงทรุดโทรม มีพยาธิเป็นดังผู้ทำให้เจ็บไข้ลำบาก มีมรณะเป็นดังผู้ทำให้แตกสลาย เพราะฉะนั้น ปัญจขันธ์จึงชื่อว่าเป็นทุกข์อยู่ตามธรรมดา และทรงเห็นอาสวะคือกิเลสที่หมักจมอยู่ในจิต มีความเข้าใจผิดเป็นต้น อันออกไปยึดถือปัญจขันธ์ที่เป็นตัวทุกข์นั้นว่า ปัญจขันธ์เป็นของเราบ้าง เราเป็นปัญจขันธ์บ้าง ปัญจขันธ์เป็นตัวจริงอาจบังคับให้เป็นไปตามใจหวังได้บ้าง จึงเป็นอันยึดทุกข์ว่า ทุกข์เป็นของเรา เราเป็นทุกข์ ทุกข์เป็นตัวคือเป็นส่วนที่อาจบังคับได้ของเรา เพราะฉะนั้น ทุกขสมุทัย คือตัณหาความดิ้นรนของจิต เพื่อจะให้

ได้สิ่งที่ชอบอันเป็นกามตัณหาบ้าง เพื่อจะเป็นภวะที่ชอบ อันเป็นภวตัณหาบ้าง เพื่อจะให้เสื่อมสูญจากส่วนที่ไม่ชอบ อันเป็นวิภวตัณหาบ้าง จึงเกิดขึ้น แต่นั้น ทุกข์ร้อน คือ โสกะ ปริเทวะ โทมนัส อุปายาส จนถึงปรารถนาไม่ได้สมหวัง จึงเกิดขึ้นอีกไม่รู้จักจบ เพราะมิจฉาทิฏฐิความเห็นผิด อันสืบเนื่องมาจากสายอาสวะ เมื่อดับตัณหาเสียได้ ทุกข์ร้อนมีโสกะเป็นต้นจนถึงปรารถนาไม่ได้สมหวัง ก็ไม่เกิดขึ้น เป็นอันดับไป การดับตัณหาจะปรากฏได้ก็เพราะปัญญาที่พิจารณาเห็นชอบเป็นจริง คือเห็นปัญจขันธ์อันเป็นทุกข์อยู่ตามธรรมดาว่า **เนตํ มม** ปัญจ-ขันธ์ไม่ใช่ของเรา **เนโสหมสฺมิ** เราไม่ใช่เป็นปัญจขันธ์ **น เมโส อตฺตา** ปัญจขันธ์ไม่ใช่ตัวของเรา ปัญญาที่พิจารณาเห็นชอบเช่นนั้น เนื่องมาจากสายบารมีเกิดขึ้นแก้ความเห็นผิดเสียได้เป็นส่วนเหตุ ก็ผลิตผลเป็นวิชชาความเข้าใจถูกแจ่มแจ้งกำจัดอวิชชาความเข้าใจผิดเสีย อาสวกิเลสที่จมหมักอยู่ด้วยความเข้าใจผิดมานานก็เสื่อมสิ้นไป ไม่มีอาสวะ ปัญจขันธ์ที่เป็นตัวทุกข์อยู่ด้วยชาติ ชรา พยาธิ มรณะ ตามธรรมดา ก็คงเป็นทุกข์อยู่ตามธรรมดาเท่านั้น ไม่ใช่เป็นของเรา เราไม่ใช่เป็นทุกข์ ทุกข์ไม่ใช่เป็นตัวตนของเรา ดังนี้ ในพระสูตรแสดงความต่อไป โดยนัยแห่งพระพุทธภาษิตที่แสดงถึงพระองค์เอง

ว่า เอวํ เม ชานโต เอวํ เม ปสฺสโต เมื่อเรารู้เห็นอยู่อย่างนี้ กามาสวาปิ จิตฺตํ วิมุจฺจิตฺถ ภวาสวาปิ จิตฺตํ วิมุจฺจิตฺถ อวิชฺชาสวาปิ จิตฺตํ วิมุจฺจิตฺถ จิตพ้นแล้วจากกามาสวะ จากภวาสวะ จากอวิชชาสวะ ด้วยประการฉะนี้

เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงบรรลุอนุตตรวิมุตติ พ้นจากชาติ ชรา พยาธิ มรณะ ด้วยพระปัญญาอันชอบ ประกอบด้วยพระบารมีธรรมอื่น ๆ เป็นเครื่องอุปถัมภ์ เป็นสัมมาสัมพุทโธผู้ตรัสรู้เองโดยชอบแล้ว ทรงพิจารณาเห็นสัตว์ทั้งหลายผู้ตกอยู่ในกระแสแห่งทุกข์อยู่ด้วยกัน หลายชั้นหลายประเภท เพราะไม่รู้จักเหตุที่ประกอบให้ได้ผล ให้ถูกต้องตามคลองธรรม อาศัยพระมหากรุณาเป็นเครื่องนำ อาศัยพระอุตสาหะเป็นเครื่องอุปถัมภ์ จึงเสด็จเที่ยวประกาศพระศาสนา ทรงชี้มรรคาที่พึงดำเนิน ตามสมควรแก่บริษัท ด้วยประการฉะนี้.

๒. ธรรมคุณ

เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงอุบัติขึ้นในโลกแล้ว ทรงประกอบด้วยพระกรุณาและพระอุตสาหะ จึงทรงแสดงธรรมสั่งสอนแก่เวไนยนิกรหมู่ชนที่ควรทรงแนะนำ ตามจริตและอัธยาศัย เพื่อให้สำเร็จประโยชนสุขตามสามารถ

ในตอนต้น ๆ ทรงมุ่งสอนให้ตรัสรู้ตามเป็นจริง เพื่อให้เป็นผู้ตื่นอยู่ ไม่หลงไปตามอารมณ์นั้น ๆ เป็นผู้สิ้นทุกข์โดยประการทั้งปวงดังพระองค์ แต่เมื่อทรงพิจารณาเห็นว่า ชนนั้น ๆ มีอัธยาศัยไม่เสมอกัน บางคนมีกิเลสมาก มีปัญญาน้อย มีอินทรีย์ยังอ่อน ไม่สามารถตรัสรู้ตามได้ ฟังไปก็เพียงเพื่ออบรมอินทรีย์เท่านั้น ไม่ได้รับประโยชน์โดยตรง ก็จักเป็นอันเปล่าจากประโยชน์ไป พระศาสนาก็จักไม่เป็นประโยชน์ทั่วบริษัททุกชั้น

เพราะฉะนั้น จึงทรงแสดงธรรมผ่อนผันเพื่อให้สำเร็จประโยชน์แก่บริษัททั่วถึงทุกประเภท พระธรรมที่ทรงแสดงนั้นล้วนแสดงเหตุ แสดงผลทั้งส่วนดีทั้งส่วนชั่ว อันปรากฏที่บุคคลบุคคลเป็นผู้แสดงให้ปรากฏ ถ้าไม่มีบุคคลเป็นผู้แสดงแล้วธรรมะจักปรากฏไม่ได้เลย เมื่อบุคคลตั้งใจฟังจึงทราบความได้

เพราะฉะนั้น จึงมีคำสรรเสริญไว้ว่า "อภิญฺญาย โข โส ภควา ธมฺมํ เทเสติ โน อนภิญฺญาย พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงแสดงธรรมเพื่อรู้ยิ่ง ไม่ทรงแสดงธรรมเพื่อไม่รู้ สนิทานํ ธมฺมํ เทเสติ โน อนิทานํ ทรงแสดงธรรมมีเหตุ ไม่ทรงแสดง ธรรมไร้เหตุ สปฺปาฏิหาริยํ ธมฺมํ เทเสติ โน อปฺปาฏิหาริยํ ทรงแสดงธรรมมีปาฏิหาริย์ คือผู้ปฏิบัติย่อมได้ประสบผลด้วยตนเอง ไม่ทรงแสดงธรรมไร้ปาฏิหาริย์" ดังนี้

พระธรรมที่ทรงแสดงตามเหตุและผลนั้น เมื่อรวบรวมเข้าโดยย่อ ปันเป็น ๓ ชั้น คือ สำหรับทะนุบำรุงตนให้ตั้งตนได้เป็นหลักฐานในปัจจุบัน ๑ สำหรับทะนุบำรุงหมู่ชนที่อยู่รวมกัน ทั้งเป็นประโยชน์ในภายหน้าด้วย ๑ สำหรับประโยชน์อย่างสูง คือรู้เห็นตามเป็นจริง ไม่หลงยินดียินร้ายไปตามอารมณ์ที่ประสบ ๑

ชนผู้เกิดมาเป็นมนุษย์แม้จะต่างกันด้วยชาติสกุลทรัพย์และโง่ฉลาดเป็นต้น ซึ่งท่านแสดงว่าเป็นด้วยอำนาจกรรมที่ทำไว้ในกาลก่อนก็ตาม แต่ก็ชื่อว่าได้มีทรัพย์สมบัติอันเป็นทุนเดิมติดมาแล้วด้วยกัน กล่าวคือร่างกายที่บริบูรณ์ด้วยอวัยวะครบถ้วนอาจใช้ประกอบกิจที่ดี ที่เป็นเหตุอันจะให้ผลเป็นคนดียิ่งขึ้นกว่าพื้นเพเดิม ถ้าไม่ใช้ร่างกาย ก็คงทรุดโทรมและแตกทำลายไป

เปล่า เหมือนทรัพย์ภายนอกที่มีอยู่ ถ้าเจ้าของไม่ใช้ก็ไม่มีประโยชน์ ฉะนั้น คนเช่นนี้ชื่อว่าทำชาติทำภพให้ล่วงไปเปล่า ไม่มีประโยชน์ ไม่ได้กำไร แต่ก็ไม่ขาดทุน แต่ถ้าใช้ในทางที่ผิดที่ทำตนให้เป็นคนเลวและทำผู้อื่นให้เดือดร้อน ก็ยิ่งเป็นโทษเพิ่มขึ้น เหมือนทรัพย์ภายนอกที่เจ้าของไม่รู้จักใช้ นำไปใช้ในทางชั่ว ก็เป็นโทษยิ่งขึ้น ฉะนั้น คนเช่นนี้ชื่อว่าใช้ชาติในทางชั่ว ทำภพให้เลวลงกว่าพื้นเพเดิม เป็นผู้ขาดทุน ถ้าใช้ในทางที่ดี ที่ทำตนให้เป็นคนดียิ่งขึ้นไป และทำผู้อื่นให้ได้สุขสำราญ ฉะนั้น คนเช่นนี้ชื่อว่าใช้ชาติในทางดี ทำภพให้เจริญดียิ่งขึ้น เป็นผู้ได้กำไร

กิจที่พึงใช้อัตภาพให้ทำอันเป็นส่วนเหตุ เพื่อทะนุบำรุงตนให้ตั้งเป็นหลักฐานได้ดีในปัจจุบันและจำเพาะตน (อันเป็นส่วนผล) นั้น พระบรมศาสดาทรงแสดงสั่งสอนไว้หลายประการ เช่นความหมั่นทำกิจการให้เหมาะแก่หน้าที่ ให้เหมาะแก่ภาวะ ให้เหมาะแก่สถานที่ (อันตรงกันข้ามกับความเกียจคร้าน) เรียกว่า อุฏฐานสัมปทา ๑ การรักษากิจการและทรัพยสมบัติไม่ให้เสียไปด้วยการณ์ที่ไม่เป็นประโยชน์หรือซ้ำให้เกิดโทษขึ้นอีก (อันตรงกันข้ามกับความประมาทเลินเล่อ) เรียกว่า อารักขสัมปทา ๑ ความมีมิตรคือคนที่คบหาเป็นคนดีมีคุณ (อันตรง

กันข้ามกับคบคนชั่ว) เรียกว่า กัลยาณมิตตตา ๑ การเลี้ยงชีพตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ ไม่เบียดกรอเกินไป จนทำให้ลำบากแก่ตนและคนอื่นที่อาศัยโดยมิใช่เหตุ ไม่ให้ฟูมฟายเกินไป จนจะทำให้ได้ไม่พอจ่าย (อันตรงกันข้ามกับตระหนี่เกินไปและฟูมฟายเกินไป) เรียกว่า สมชีวิตา ๑ เป็นต้น ธรรมอันเป็นส่วนเหตุเหล่านี้ ถ้าบุคคลประกอบ ก็ให้ผลทำบุคคลนั้นให้ตั้งตัวได้ในโลก เป็นผู้ไม่ต้องถูกติเตียนในทางโลก ส่วนธรรมที่เป็นเหตุอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งตรงกันข้าม คือความเกียจคร้าน ทำการไม่เหมาะแก่กาลและสถานที่ ไม่รักษากิจการและทรัพย์ให้ดีด้วยความประมาทเลินเล่อ ความคบมิตรชั่ว การเลี้ยงชีพไม่สมควรแก่กำลังทรัพย์ เหล่านี้เป็นต้น ถ้าบุคคลประกอบ ก็ให้ผลทำบุคคลนั้นให้ตั้งตัวไม่ได้ในโลก เป็นที่ต้องติเตียนในทางโลก เหตุผลที่แสดงมานี้เป็นประโยชน์จำเพาะตนและในปัจจุบัน เพราะร่างกายและทรัพย์ภายนอกนั้นเป็นของสำหรับโลกนี้เท่านั้น จะนำไปในภพภายหน้าด้วยไม่ได้เลย

อนึ่ง บุคคลที่เกิดมานั้น จะเป็นอยู่ลำพังผู้เดียวไม่อาศัยผู้อื่นหาได้ไม่ จำต้องอาศัยกันและกันเป็นอยู่ ตั้งต้นแต่เป็นหมู่น้อย ๆ จนถึงหมู่ใหญ่ ในหมู่คนที่อยู่ด้วยกันนั้น ถ้าใครเป็นคนชั่วก็ประทุษร้ายหมู่ ทำคนในหมู่ให้เดือดร้อนต่าง ๆ ได้ชื่อ

ว่าเป็นคณะปโทสะ ผู้ประทุษร้ายหมู่ ถ้าเป็นเพียงกลาง ๆ ไม่ทำให้เดือดร้อน แต่ไม่ทำให้ดีขึ้น ก็เป็นเพียงเพิ่มจำนวนคนในหมู่เป็นคณะปูรกะ ผู้ทำหมู่ให้เต็มเท่านั้น ไม่มีประโยชน์อย่างอื่น ถ้าเป็นคนดีก็ทำหมู่ให้เจริญยิ่งขึ้น ควรได้ชื่อว่า คณะโสภณะ ผู้ทำหมู่ให้งาม คนที่เป็นคนชั่วก็เพราะทำชั่ว ที่เป็นกลาง ๆ ก็เพราะไม่ทำชั่วและทำดี ที่เป็นคนดีก็เพราะทำดี เห็นปรากฏอยู่เป็นธรรมดา ไม่ใช่เพียงเพราะชาติเพราะสกุล เพราะทรัพย์และเพราะรูปพรรณสัณฐาน เพราะฉะนั้น พระบรมศาสดาจึงทรงแสดงเหตุที่ดี ที่จะให้ผลดีไว้ ๔ ประการ เพื่อเป็นประโยชน์แก่หมู่และเป็นประโยชน์แก่ตนในภายหน้า คือให้ประกอบด้วยสัทธาความเชื่อว่า ทำชั่วเป็นเหตุ ได้ชั่วเป็นผล ทำดีเป็นเหตุ ได้ดีเป็นผล เรียกว่า สัทธาสัมปทา ประการหนึ่ง บุคคลที่อยู่ในหมู่นั้น ๆ ถ้าประพฤติเบียดเบียนกันและกัน คือมุ่งปองร้ายล้างผลาญกัน เพราะปราศจากเมตตา และมุ่งเบียดเบียนเล่น เพราะปราศจากกรุณา อันเป็นการล้างผลาญเบียดเบียนชีวิตและร่างกายกัน ถือเอาของที่เจ้าของหวงแหนไม่ยินยอมให้ด้วยประการต่าง ๆ อันเป็นการเบียดเบียนกันทางทรัพย์ ประพฤติผิดประเพณีล่วงสิทธิในทางกามของกัน อันเป็นการเบียดเบียนกันทางกาม หลอกลวงกันให้เข้าใจผิดหลงเชื่อด้วยการ

เท็จ อันเป็นการเบียดเบียนกันให้หลงเชื่อ เสพของเมาที่ทำตนให้เป็นบ้า และไปเบียดเบียนผู้อื่นเพราะความเมา เหล่านี้ชื่อว่าเบียดเบียนตน เพราะทำตนให้เป็นคนเลว อย่างหนึ่ง ชื่อว่าเบียดเบียนผู้อื่น เพราะทำผู้หวังดีเช่นมารดาบิดาเป็นต้นให้เดือดร้อนด้วย เพราะทำผู้ถูกเบียดเบียนให้เดือดร้อนด้วย อย่างหนึ่ง เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็จะเกิดมีการตอบแทนกันขึ้น ต่างก็จะมุ่งจองเวรจองภัยกันไป เป็นอันทำหมู่ให้อยู่ด้วยความไม่สงบสุขตามสมควร ลองพิจารณาดูก็อาจเห็นได้ เพราะฉะนั้น พระบรมศาสดาจึงตรัสสอนให้ตั้งใจเว้นจากการฆ่าและทำร้ายร่างกายกัน เว้นจากถือเอาของ ๆ กัน เว้นจากเสพของเมา เว้นจากประพฤติผิดประเพณีในทางกาม เว้นจากหลอกลวงกัน อันเป็นการเบียดเบียนตนและเบียดเบียนกันและกันดังแสดงมาแล้ว เพื่อให้บุคคลเป็นคนดีด้วยความประพฤติ เพื่อรักษาหมู่ให้อยู่ด้วยความสงบสุข เรียกว่า สีลสัมปทา ประการหนึ่ง นี้กล่าวด้วยศีลสำหรับหมู่ทั่วไป ถ้าบุคคลตั้งอยู่ในชั้นหรือหมู่ที่ประณีตยิ่งขึ้น คือในหมู่เจ้า ในหมู่อำมาตย์ ในหมู่อุบาสกอุบาสิกา หรือในหมู่บรรพชิต ก็ต้องประพฤติให้ประณีตยิ่งขึ้น ให้สมควรแก่หมู่ จึงจะไม่เป็นที่รังเกียจและดูหมิ่นของผู้อื่น และทำหมู่ให้ดีงาม อีกประการหนึ่ง บุคคลผู้เกิดมาในชั้นต้นย่อมมีกำลังกายอ่อนแอ ไม่อาจเลี้ยงตน

เองได้ แม้เจริญวัยต่อมา ก็มีกำลังไม่เสมอกัน บางคนมีกำลังทรัพย์กำลังกายกำลังความรู้ความคิดมาก บางคนมีกำลังน้อย ถ้าบุคคลผู้มีกำลังมากไม่มีกรุณาสงเคราะห์อุปถัมภ์ผู้มีกำลังน้อย ผู้มีกำลังน้อยก็ไม่สามารถเป็นอยู่ได้ หรือเป็นอยู่ได้ก็ลำบากยากแค้น เช่นมารดาบิดาไม่เลี้ยงบุตรธิดาที่ยังอ่อน บุตรธิดาก็เป็นอยู่ไม่ได้ หรือเด็กที่ไร้มารดาบิดาหรือไม่ไร้ แต่มารดาบิดาหมดกำลัง ถ้าไม่ได้ผู้มีกำลังช่วยอุปถัมภ์ ก็เป็นอยู่ไม่ได้ ถึงผู้ใหญ่ที่เป็นมารดาบิดา ปู่ย่าตายาย เป็นต้นเล่า เมื่อถึงชราภาพแก่เฒ่าไม่สามารถจะอุปถัมภ์ตัวได้ ก็จำต้องอาศัยบุตรหลานและผู้มีกรุณาช่วยเลี้ยงรักษา จนถึงพระเจ้าแผ่นดินต้องทรงอุปการะราษฎร ราษฎรก็ต้องรู้พระคุณและฉลองพระคุณอย่างใดอย่างหนึ่ง รวมความว่า ผู้มีกำลังมากต้องเป็นผู้อุปการะผู้มีกำลังน้อย ผู้มีกำลังน้อย เมื่อได้อุปการะของผู้อื่นก็ไม่นอนใจ เมื่อพอสามารถ ก็ตั้งใจทำตนให้เป็นผู้มีหลักฐานในทางใดทางหนึ่ง และตอบแทนพระคุณท่าน เมื่อทั้งสองฝ่ายต่างสละทรัพย์และกำลังกาย กำลังความคิด สงเคราะห์และตอบแทนกันและกัน ตลอดถึงบูชาท่านที่ควรบูชาตามสมควร ก็จักทำคนในหมู่ให้เป็นสุข และทำระเบียบของหมู่ให้ดงาม เพราะฉะนั้น พระบรมศาสดาจึงตรัสสอนให้ประกอบด้วยจาคะ การสละบริจาค

เรียกว่า จาคสัมปทา ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง บุคคลจำต้องทำงานอยู่ด้วยกันทางกายบ้าง ทางวาจาคือพูดบ้าง ทางใจคือดำริคิดบ้าง การงานที่พึงทำนั้น เป็นส่วนชั่วที่ทำผู้ประพฤติให้เป็นคนชั่ว และทำผู้อื่นให้เดือดร้อนก็มี เป็นส่วนดีที่ทำผู้ประพฤติให้เป็นคนดีและทำผู้อื่นให้เป็นสุขก็มี ผู้อยู่ในหมู่จึงสมควรใช้ปัญญาพิจารณาและศึกษาให้รู้จัก แล้วตั้งใจละหลีกจากการชั่ว ประกอบทำแต่การที่ดี พระบรมศาสดาก็ได้ตรัสสอนเรื่องเช่นนี้แก่พระราหุลพุทธโอรส ในราหุโลวาทสูตร โดยใจความว่า จงใช้ปัญญาสอดส่องดูการที่ทำคำที่พูดเรื่องที่คิดนั้น ๆ ถ้าเห็นเป็นการชั่ว ซึ่งเป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนและคนอื่น ถ้าไม่ได้ทำก็อย่าทำ ถ้ากำลังทำอยู่ก็ให้งดเสีย ถ้าทำแล้วก็ให้ตั้งใจว่าจะไม่ทำอีก ถ้าเป็นการดี ซึ่งไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนและคนอื่น ถ้ายังไม่ได้ทำก็จงทำ ถ้ากำลังทำอยู่ก็จงทำต่อไป ถ้าทำแล้วก็จงตั้งใจว่าจะทำอีก และทรงแสดงว่าผู้ชำระตนทั้งในกาลก่อน ทั้งในปัจจุบันนี้ ทั้งในภายหน้า ก็พึงชำระได้ด้วยอุบายนี้ เพราะฉะนั้น พระบรมศาสดาจึงตรัสสอนให้ประกอบด้วยปัญญา พิจารณากิจการที่พึงทำ เรียกว่า ปัญญาสัมปทา ประการหนึ่ง เมื่อบุคคลผู้นับเนื่องอยู่ในหมู่ตั้งใจประกอบด้วยสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยคุณธรรมทั้ง ๔ เป็น

อันดี ก็จะทำหมู่ให้อยู่ดี มีสุขสำราญตามสมควร เพราะฉะนั้น การปฏิบัติเช่นนั้นจึงเป็นประโยชน์สำหรับหมู่ส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่ง ความที่บุคคลตั้งใจปฏิบัติเช่นนั้นด้วยจิตที่ประกอบด้วยเมตตากรุณาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ก็ย่อมเป็นบุญ เพราะเป็นเครื่องชำระความชั่ว และจะให้ผลเป็นสุขในภายหน้า ตรงกันข้ามกับบาป ดังภาษิตว่า

ยถากมฺมํ คมิสฺสนฺติ ปุญฺญปาปผลูปคา

สัตว์ทั้งหลาย เป็นผู้เข้าถึงผลของบุญและบาป จักไปตามกรรม

นิรยํ ปาปกมฺมนฺตา ปุญฺญกมฺมา จ สุคตึ

ผู้มีกรรมเป็นบาปจักไปในสถานที่ไม่มีความเจริญ ส่วนผู้มีกรรมเป็นบุญจักไปสู่สุคติ

ตสฺมา กเรยฺย กลฺยาณํ นิจยํ สมฺปรายิกํ

เพราะฉะนั้น บุคคลเมื่อสั่งสมกรรมอันจะให้ผลในภายหน้า จึงควรทำกรรมดี

ปุญฺญานิ ปรโลกสฺมึ ปติฏฺฐา โหนฺติ ปาณินํ

บุญเป็นที่พึ่งของสัตว์ในโลกเบื้องหน้า

ด้วยเหตุนี้ สัมปทาทั้ง ๔ จึงชื่อว่า สัมปรายิกัตถะ ประโยชน์ในภายหน้า ด้วยประการฉะนี้

สัมปทาทั้ง ๔ เป็นเหตุให้ได้ประสบผลในปัจจุบัน คือทำบุคคลให้เป็นคนดีในหมู่ และทำหมู่ให้อยู่ด้วยความสงบสุข และจักให้ผู้ปฏิบัติตามได้ประสบสุขประโยชน์ในภายหน้าดังนี้ก็จริง แต่ก็ยังไม่อาจทำให้พ้นจากทุกข์สำหรับโลกได้ เพราะทุกข์ที่ประจำสำหรับโลกก็ย่อมประจำอยู่เป็นธรรมดา คือความทรุดโทรมเปลี่ยนแปลง ความเจ็บไข้ ความแตกสลายของร่างกายที่มีชาติเป็นต้นเหตุ และความพลัดพรากจากสิ่งที่รัก ความประสบกับสิ่งที่ไม่รัก เป็นต้น จนถึงหวังไม่ได้สมหวัง ถ้าบุคคลไม่รู้เท่าทัน ก็ย่อมเดือดร้อนมากบ้าง น้อยบ้าง แล้วแต่เหตุจะอำนวย เพราะฉะนั้น จึงมีบางคนต้องการพ้นจากทุกข์เช่นนี้ เช่นพระมหาบุรุษโพธิสัตว์เป็นต้น และมีบางคนแม้ไม่ได้คิดจะพ้นจากทุกข์เช่นนั้น แต่ใคร่ความรู้จริงยิ่งขึ้น พระบรมศาสดาจึงตรัสสอนให้มุ่งตั้งใจมั่นในอารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งกัมมัฏฐานอย่างหนึ่ง มีกำหนดลมหายใจออกและหายใจกลับเป็นต้น จนจิตตั้งมั่นแน่วแน่ เป็นการห้ามจิตไม่ให้ส่ายไปรับอารมณ์ต่าง ๆ อันมากระทบ ที่จะให้เกิดยินดีบ้าง ยินร้ายบ้าง เป็นส่วนสมถภาวนา การปฏิบัติเช่นนี้ ท่านแสดงว่าเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขตลอดเวลาที่บำเพ็ญอุบายหลบทุกข์ส่วนหนึ่ง อีกอย่างหนึ่ง ทรงสอนให้ใช้ปัญญาพิจารณาเห็นตามเป็นจริง เรียก

วิปัสสนาภาวนา เรื่องนี้แสดงโดยนัยเป็นอันมาก จักแสดงโดยนัยหนึ่ง และโดยย่นย่อพอได้ความ

สิ่งที่ประสบพบเห็นทั้งหมด ที่ให้เกิดความยินดีบ้าง ที่ให้เกิดความยินร้ายบ้าง รวมเรียกว่า "อารมณ์" หมายความว่า ที่ยึดที่หน่วง มีมากมายเหลือที่จะแสดง แต่รวมลงก็คงเป็นรูปที่ประสบตา เสียงที่กระทบหู กลิ่นที่ประสบจมูก รสที่ประสบลิ้น โผฏฐัพพะที่ประสบกาย แล้วรวมเข้าเป็นเรื่องประสบมนะ ที่มนะนึกคิดเรียกว่าธรรมะ หรือธรรมารมณ์ อารมณ์เหล่านี้ใครจะรู้หรือไม่รู้ก็ตาม ก็คงมีอยู่เป็นธรรมดา ทั้งมีขึ้นแล้วก็แปรปรวนไป เสื่อมไป ทนอยู่คงที่ไม่ได้ ใครจะบังคับให้ผิดธรรมดาก็ไม่สมประสงค์ คงเป็นอยู่อย่างนี้เสมอเป็นธรรมดา บุคคลรู้อารมณ์นั้น ๆ เข้าก็เพราะตาได้เห็น หูได้ยิน จมูกได้สูด ลิ้นได้ลิ้ม กายได้ถูกต้อง ครั้นแล้วมนะก็นึกคิดไปต่าง ๆ ตา หู จมูก ลิ้น กาย มนะ (ที่รวมกันเป็นก้อนรูปหรือก้อนกายนี้ คือที่ตัวเอง) นั้นเล่า ก็ทำหน้าที่ของตน ๆ ชั่วขณะ ๆ แล้วก็ล่วงไป และเกิดขึ้นใหม่แล้วก็ล่วงไป ทั้งต้องแก่ด้วย ต้องเจ็บด้วย ต้องตายด้วย เพราะมีชาติเป็นต้นเป็นเหตุนี้ก็เป็นไปตามธรรมดา เพราะตาเห็นรูปเป็นต้นจนถึงมนะนึกคิดเรื่องจึงเป็นปัจจัยให้เกิดวิญญาณรู้สึกขึ้น ถ้าวิญญาณรู้สึก

อารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งความยินดี เป็นที่ตั้งแห่งสุข ก็เกิดสุข-เวทนา ถ้าวิญญาณรู้สึกอารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งความยินร้าย (โกรธ เกลียด กลัว) เป็นที่ตั้งแห่งทุกข์ ก็เกิดทุกขเวทนา ถ้าวิญญาณรู้สึกอารมณ์ที่เป็นกลาง ๆ ก็เกิดเวทนาไม่ใช่ทุกข์ไม่ใช่สุข สัญญาก็จำหมายกำหนดไปตาม เป็นปัจจัยให้เกิดสังขาร คือ การปรุงแต่งจิต ได้แก่ความคิดนึกพร้อมกับเรื่องประสบกันนั่นเอง ถ้าคิดปรุงแต่งในทางชั่วก็เป็นบาป คิดปรุงแต่งในทางดีก็เป็นบุญ คิดปรุงแต่งในทางไม่ใช่ดีไม่ใช่ชั่ว ถ้ามีก็เป็นอัพยากฤต ถึงรูป (รวมถึงตา หู จมูก ลิ้น กาย มนะ) วิญญาณ เวทนา สัญญา สังขาร เหล่านี้เล่า เกิดขึ้นแล้วก็ดับไปและเกิดขึ้นใหม่ แล้วก็ดับไปอีก จึงชื่อว่า แปรปรวนอยู่เสมอ ทนอยู่คงที่อย่างเดียวไม่ได้ บังคับให้เป็นไปตามใจหวัง (คือให้คงที่ไม่แปรปรวน) ก็ไม่ได้ เป็นธรรมดา แต่ถ้าจิตพรากออกไปจากรูปเสียแล้ว เช่นคนตาย อารมณ์ภายนอกเหล่านั้นจะมีมากเท่าไร ก็ไม่ปรากฏแก่ตนเลย ตาก็ไม่เห็น หูก็ไม่ได้ยิน จมูกก็ไม่สูด ลิ้นก็ไม่ลิ้ม กายก็ไม่รู้สึกถูกต้อง มนะก็ไม่เกิดวิญญาณ เวทนา สัญญา สังขารก็ไม่เป็นไป คงเหลือแต่รูปอันเป็นส่วนโลกแท้ เป็นอยู่อย่างนี้เป็นธรรมดา บุคคลได้รู้สิ่งนั้น ๆ เข้า คือรู้รูป เสียง กลิ่น รส

โผฏฐัพพะ ธรรมะคือเรื่อง และรู้จักตา หู จมูก ลิ้น กาย มนะ ตลอดถึงรู้รูปตนเองและวิญญาณ เวทนา สัญญา สังขาร และรู้จักด้วยอำนาจอวิชชา คือความเข้าใจผิดรู้ผิด จึงยึดสิ่งที่รู้นั้น ๆ (อันเป็นส่วนผล) ว่าเป็นของเราบ้าง เราเป็นสิ่งนั้น ๆ บ้าง สิ่งนั้น ๆ เป็นจริงจังของเราบ้าง ก็เป็นอันถือเอาสิ่งที่ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และบังคับไม่ได้ (อนัตตา) ว่าเป็นของเราบ้าง เราเป็นสิ่งนั้น ๆ บ้าง สิ่งนั้น ๆ เป็นจริงจังของเราบ้าง และพลอยเป็นเกิด เป็นแก่ เป็นเจ็บ เป็นตาย เป็นไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไปตามสิ่งที่รู้ จึงไม่พ้นจากทุกข์ร้อน ส่วนผู้รู้ด้วยปัญญาชอบตามเป็นจริงแล้ว ย่อมเบื่อหน่าย เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมปล่อยวางไม่ยึดถือ เพราะปล่อยวางไม่ยึดถือ จึงหลุดพ้นจากความยึดถือ คงเป็นผู้รู้อยู่ ไม่พลอยเกิด ไม่พลอยแก่ ไม่พลอยเจ็บ ไม่พลอยตาย ไม่พลอยไม่เที่ยง เป็นทุกข์ไปตามที่รู้ ก็พ้นจากทุกข์ร้อน ด้วยประการฉะนี้ ท่านผู้พ้นด้วยความรู้จริงนั้น ถึงอารมณ์ภายนอกจะมีมากสักเท่าไร ตา หู จมูก ลิ้น กาย มนะ จะได้ประสบอย่างไร วิญญาณ เวทนา สัญญา สังขาร จะเป็นอย่างไร ท่านก็ไม่หวั่นไหวไปตาม คงเป็นผู้รู้และพ้นอยู่เสมอ และอาศัยทำประโยชน์ไปจนกว่าจะถึงที่สุด

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อได้ตรัสรู้พระสัมมาสัมโพธิ-

ญาณแล้วทรงบำเพ็ญพุทธกิจ ด้วยทรงแสดงธรรมสั่งสอนสัตว-โลก ย่นลงในประโยชน์ ๓ คือ ประโยชน์ในปัจจุบันและสำหรับตน ๑ ประโยชน์ภายหน้าและสำหรับหมู่ ๑ ปรมัตถ-ประโยชน์ ๆ อย่างสูง ๑ ดังแสดงมาแล้วนั้น เพราะฉะนั้นพระองค์จึงควรได้พระนามว่า มัคคนายก ผู้นำทางด้วยทรงสั่งสอน

พระธรรมคำสั่งสอนของพระองค์ชื่อว่า สวากขาตธรรม ธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว เพราะย่อมชี้เหตุชี้ผลให้บุคคลให้ผู้ฟังได้ความรู้ความเข้าใจ และเมื่อปฏิบัติไปก็ย่อมได้รับผลตามสมควรแก่เหตุ.

๓. สังฆคุณ

เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้ว ทรงพระกรุณาโปรดแสดงคำสั่งสอน ชี้เหตุชี้ผลให้ผู้ฟังได้ความรู้ความเข้าใจ ผู้ฟังคำสั่งสอนของพระองค์ เมื่อพิจารณาด้วยปัญญาชอบตามเหตุและผล เห็นจริงด้วยใจ เกิดมีความเชื่อความเลื่อมใสขึ้นจนเห็นแน่ชัดว่า บุคคลเป็นคนชั่วก็เพราะประพฤติชั่วของตนเอง ถึงใครจะยกย่องว่าเป็นคนดี ก็ไม่เป็นไปตาม และบุคคลเป็นคนดี ก็เพราะประพฤติดีของตนเอง ถึงใครจะกล่าวข่มว่าเป็นคนชั่ว ก็ไม่เป็นไปตาม ไม่ใช่เพียงชาติสกุล ไม่ใช่เพียงโภคทรัพย์ ไม่ใช่เพียงรูปพรรณสัณฐาน ที่จะทำให้เป็นคนชั่วหรือเป็นคนดีได้ (ก็แต่สมบัติเหล่านั้นอาจเป็นอุปกรณ์ช่วยให้ประพฤติดีสะดวกขึ้นบ้าง) ท่านเห็นโทษความชั่วว่าเป็นดังของโสโครก เห็นคุณความดีว่าเป็นดังอาภรณ์ประเสริฐสุด จึงต่างมุ่งประพฤติดีด้วยกัน ทั้งประพฤติดีเช่นนั้นก็ตรงตามคลองธรรม ไม่เป็นไปตามนิยมของผู้อื่นและของตนเองที่ผิดจากคลองธรรม จึงประพฤติเป็นธรรม หรือประพฤติเพื่อธรรมที่ท่านผู้ประพฤติดีได้บรรลุถึง ประพฤติถูกต้องจริง ๆ จึงเป็นหมู่เป็นพวกกันด้วยความประพฤติดี ถึงแม้ท่านไม่รู้จักกัน

ท่านผู้เช่นนั้น เมื่อเห็นผู้อื่นประพฤติผิดพลาด และถ้าเห็นสมควร ก็ตักเตือนกันด้วยเมตตากรุณา ท่านผู้ได้รับตักเตือนก็ไม่ถือทิฏฐิและมานะ เมื่อเห็นว่าตนผิดก็ยอมรับและแก้ไข แม้เมื่อเห็นว่าตนไม่ผิด ก็ไม่โกรธขัดใจ เพราะคิดเห็นว่าท่านตักเตือนด้วยกรุณา ถ้ามีกิจที่พึงทำเกิดขึ้นก็ช่วยกันทำ สงเคราะห์และอนุเคราะห์กันและกันตามควร เมื่อแลดูกันก็ด้วยจักษุที่ประกอบด้วยเมตตากรุณา จึงเป็นหมู่เป็นพวกกันด้วยสามัคคีธรรม เพราะมุ่งความจริงที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรมโดยถูกต้อง จึงศึกษาจดจำพิจารณาพระปริยัติธรรมตามกระแสพระพุทธภาษิต จนถึงจักอรรถะคือเนื้อความของปริยัติธรรมนั้นและปฏิบัติตามความสามารถ (ท่านแสดงไว้ว่า) ถ้าท่านมุ่งความสงบจิตด้วยสมถภาวนา ท่านก็บำเพ็ญสมถกัมมัฏฐานอย่างใดอย่างหนึ่ง มีกำหนดลมหายใจออกและลมหายใจกลับเป็นต้นจนจิตตั้งมั่นมีอารมณ์เป็นอันเดียว อยู่เป็นสุขในปัจจุบันเป็นชั้น ๆ ตามกำลังของจิตที่ตั้งมั่น และท่านน้อมจิตที่ตั้งมั่นนั้นไปพิจารณาสภาวธรรม (ดังแสดงไว้ในธรรมคุณตอนประโยชน์อย่างสูง) จนเห็นตามเป็นจริง เป็นฝ่ายสมถยานิกผู้ดำเนินทางสมถะบ้าง บางท่านดำเนินตามอริยมรรค ตั้งสัมมาทิฏฐิ ปัญญาเห็นชอบเป็นหลัก อาศัยสัมมาสมาธิเป็นเครื่อง

อุปถัมภ์ จนเห็นด้วยปัญญาชอบตามเป็นจริงว่า ร่างกายที่มีจิตครอง อันแจกตามอาการที่ปรากฏเป็นปัญจขันธ์ มีชาติเป็นผู้ปั้น มีชราเป็นผู้ทำให้ทรุดโทรม มีพยาธิเป็นผู้ทำให้เจ็บช้ำลำบาก มีมรณะเป็นผู้ทำให้สลายประจำหรือเผาอยู่เสมอ จึงไม่เที่ยง เพราะต้องแปรเปลี่ยนไป เป็นทุกข์เพราะทนยากลำบาก และทนอยู่ไม่ได้ เป็นอนัตตา เพราะบังคับไม่ได้ตามใจหวัง เหมือนเชื้อที่ไฟเผาก็ต้องร้อนต้องไหม้อยู่เสมอ ฉะนั้น เมื่อท่านเห็นตามเป็นจริงด้วยปัญญาอันชอบแล้ว ย่อมปล่อยวางปัญจขันธ์ ไม่ยึดถือมั่นว่าปัญจขันธ์เป็นของเรา หรือปัญจขันธ์เป็นตัวตนจริง ๆ และเป็นของเรา คงเป็นผู้รู้จักปัญจขันธ์ว่าเป็นทุกข์อยู่ตามสภาพ แต่ท่านไม่เป็นทุกข์ จึงพ้นทุกข์ เพราะพ้นทุกข์จึงเป็นสุข และเป็นผู้รู้เป็นสุขจำเพาะตน ปราศจากสงสัยว่าพระผู้รู้เองและสอนผู้อื่นให้รู้ตามมีหรือไม่ พระธรรมคือข้อปฏิบัติอันเป็นเหตุ และผลคือความพ้นทุกข์มีหรือไม่ หมู่คนที่ปฏิบัติธรรมแล้วพ้นทุกข์มีหรือไม่ เพราะรู้เห็นตามเป็นจริงเอง จึงไม่ถือศีลและวัตรผิด ๆ ไป ด้วยอำนาจความถือขลังต่าง ๆ เมื่อเช่นนี้ ท่านย่อมไม่ชิงดีกัน เพราะเห็นแน่แล้วว่าชิงกันไม่ได้ ใครทำดีผู้นั้นก็ดีเอง และไม่วิวาทบาดหมางแก่งแย่งแตกร้าวกัน เพราะการประพฤติเช่นนั้นเป็นความชั่ว เป็นเหตุให้

เกิดทุกข์ แม้บางท่านยังไม่หลุดพ้นจากความติดอยู่ด้วยอำนาจยินดีในส่วนที่ชอบใจ ยังไม่หมดจากความกระทบจิตด้วยอำนาจยินร้ายในส่วนที่ไม่ชอบโดยสิ้นเชิง เพราะอวิชชาความเข้าใจผิดหรือความไม่รู้แจ่มแจ้งยังไม่หมดสิ้นก็ตาม แต่ท่านก็ได้ถึงกระแสของธรรมแล้ว ถ้าท่านพิจารณาด้วยปัญญาชอบให้เห็นจริงยิ่งขึ้นก็อาจพ้นจากเครื่องเศร้าหมองใจยิ่งขึ้น จนถึงที่สุด ท่านผู้ได้ฟังคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เห็นจริงด้วยใจถูกต้องตามคลองธรรมนั้น ไม่นิยมเพศว่าเป็นชายหรือหญิง และไม่นิยมว่าเป็นนักบวชหรือไม่ นิยมแต่คุณความดี แม้จะมีชาติสกุลต่างกันตามสมมติ และมีทรัพย์ มียศ มีรูปพรรณสัณฐานต่างกัน เมื่อมีความเห็นถูกเห็นชอบร่วมกัน ตั้งแต่ชั้นเบื้องต้นไปก็เปลี่ยนชั้นจากพื้นภูมิเดิมขึ้นเองด้วยความดี ไม่ต้องมีผู้อื่นแต่งตั้งและเลื่อนให้ และไม่มีใครอาจถอดถอนเหมือนกัน ท่านจึงเป็นหมู่เป็นพวกกันเองด้วยความเห็นชอบ เพราะท่านเป็นหมู่เป็นพวกที่ดี จึงไม่ดูหมิ่นกันและไม่ดูหมิ่นผู้อื่น เมื่อเช่นนี้ ถึงจะมีมากเท่าไรก็ไม่กีดขวางกัน ไม่บังกัน เมื่อท่านยังมีชีพอยู่และสามารถ ก็ไม่เกียจคร้าน ประกอบกิจการตามสมควรแก่เพศและภูมิของตน ๆ ในทิฏฐธรรมิกัตถประโยชน์ คือประกอบการเพื่อบำรุงอัตภาพให้เป็นไปตามสมควร เป็นส่วนสุจริตบ้าง

ประกอบกิจการในสัมปรายิกัตถประโยชน์เพื่อทะนุบำรุงหมู่ บูชาท่านผู้ควรบูชา มีเมตตากรุณาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยอุดหนุนกิจการและบุคคลในทางดีทางชอบอันเป็นไปตามพระพุทธศาสนาบ้าง (ท่านที่ประพฤติเช่นนี้มักเป็นฆราวาส) ตั้งใจศึกษาทรงจำพิจารณาและปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ช่วยประกาศพระศาสนาให้แพร่หลาย และปกครองพระศาสนาให้ถาวรสืบต่อไป เพื่อประโยชน์แก่ชนในภายหลังบ้าง (ท่านที่ประพฤติเช่นนี้มักเป็นบรรพชิต เช่นท่านที่ช่วยกันทำสังคายนาพระพุทธ-ศาสนามาแล้ว) หมู่ชนเช่นนี้ท่านจัดเป็นชั้นต่างกันด้วยการเห็นธรรมต่ำและสูงต่างกันเป็น ๔ คู่คือ ท่านผู้ยังปฏิบัติอยู่ในเหตุเพื่อบรรลุผลชั้นต้นเรียกว่า โสดาปัตติมัคคัฏฐะ ผู้ตั้งอยู่ในทางเป็นที่ถึงกระแสธรรมชั้นต้น ๑ ท่านผู้ถึงกระแสธรรมในชั้นต้นนั้นแล้ว ๑ นี้เป็นคู่ต้น ท่านผู้ตั้งอยู่ในทางแห่งพระสกทาคามี (ผู้ยังจะมาอีกคราวหนึ่ง) ๑ ท่านผู้เป็นพระสกทาคามี ๑ นี้เป็นคู่ที่ ๒ ท่านผู้ยังตั้งอยู่ในทางแห่งพระอนาคามี (ผู้ไม่ต้องมา) ๑ ท่านผู้เป็นพระอนาคามี ๑ นี้เป็นคู่ที่ ๓ ท่านผู้ยังตั้งอยู่ในทางแห่งพระอรหัต ๑ ท่านผู้เป็นพระอรหันต์แล้ว ๑ นี้เป็นคู่ที่ ๔ แยกคู่ทั้ง ๔ นี้ออกจึงเป็น ๘ บุคคล ท่านเหล่านี้แลเป็นหมู่สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นหมู่ที่ควรบูชาด้วย

พัสดุอันเป็นไทยธรรม เป็นหมู่ที่ควรต้อนรับ เป็นหมู่ที่ควรแก่ทักษิณาทาน (การให้เพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ละโลกนี้ไปแล้ว) เป็นหมู่ที่ควรทำอัญชลี เป็นเขตบุญของสัตวโลก ด้วยประการฉะนี้

เมื่อพุทธศาสนิกบริษัทได้ระลึกถึงคุณแห่งพระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าดังแสดงมาโดยย่อนี้ด้วยปัญญาอันชอบ ย่อมเป็นบุญเป็นกุศลซึ่งจะให้ผลเป็นสุขอย่าง ๑ และจักเป็นเหตุให้เห็นได้ว่าพระสาวกนั้น ๆ ในชั้นต้นก็เป็นสามัญชนเช่นเรา แต่อาศัยตั้งใจฟังธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พิจารณาด้วยปัญญาชอบ เห็นจริงด้วยใจ และตั้งใจประพฤติดีตามธรรม จึงเปลี่ยนชั้นภูมิขึ้นโดยลำดับจนถึงชั้นสูงสุด เพราะคุณธรรมคือความดี เช่นนี้จักได้ถือเอาเป็นตัวอย่างที่ดี และเมื่อประพฤติตามก็จักได้เป็นผู้มีความประพฤติดี เป็นสุจริต ทางกาย ทางวาจาและทางมนัส และมีสามัคคีธรรมต่อกัน จนอาจเปลี่ยนชั้นภูมิขึ้นได้อย่าง ๑ แม้ยังไม่ถึงชั้นของพระอริยบุคคลก็จักเป็นกัลยาณชน เมื่อผู้ประพฤติพิจารณาดูตนก็จักมีปีติเอิบอิ่มใจ เพราะเห็นว่าได้ประพฤติชอบ และจักอยู่เป็นสุขทั้งในปัจจุบันทั้งในภายหน้า ดังพระพุทธภาษิตว่า

ธมฺมปีติ สุขํ เสติ   วิปฺปสนฺเนน เจตสา
อริยปฺปเวทิเต ธมฺเม   สทา รมติ ปณฺฑิโต

ผู้มีปีติเอิบอิ่มใจในธรรม มีใจผ่องใสแล้ว ย่อมอยู่เป็นสุขสำราญ เพราะฉะนั้น ผู้ปฏิบัติกิจการด้วยปัญญาซึ่งเรียกว่าบัณฑิต จึงยินดีในธรรมที่พระอริยะประกาศแล้วทุกเมื่อ

โย ธมฺมจารี กาเยน   วาจาย อุท เจตสา
อิเธว นํ ปสํสนฺติ   เปจฺจ สคฺเค ปโมทติ

ผู้ใดเป็นผู้ประพฤติธรรมด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ ท่านผู้รู้ย่อมสรรเสริญผู้นั้นในโลกนี้ ครั้นผู้นั้นละโลกนี้ไปแล้ว ย่อมบันเทิงอยู่ในสวรรค์

สัตว์ทั้งหลายเหล่านี้ที่ประกอบด้วยกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต มีความเห็นชอบ ประกอบกรรมตามความเห็นชอบ สัตว์เหล่านั้น เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์

เมื่อบุคคลรู้จักธรรมอันเลิศ เลื่อมใสแล้วโดยความเป็นของเลิศ เลื่อมใสในพระพุทธเจ้าผู้เลิศ ซึ่งเป็นทักขิไณยบุคคลผู้ยอดเยี่ยม เลื่อมใสในพระธรรมอันเลิศ ซึ่งเป็นธรรมปราศ-จากราคะและสงบระงับเป็นสุข เลื่อมใสในพระสงฆ์ผู้เลิศ ซึ่ง

เป็นเขตบุญอย่างยอด ถวายทานในท่านผู้เลิศนั้น บุญอันเลิศ คือ อายุ วรรณ ยศ เกียรติคุณ สุข และพละที่เลิศ ย่อมเจริญ ผู้มีปัญญาตั้งมั่นในธรรมอันเลิศแล้ว ให้ทานแก่ท่านผู้เป็นบุญเขตอันเลิศ จะเกิดเป็นเทพดาหรือเกิดเป็นมนุษย์ก็ตาม ย่อมถึงความเป็นผู้เลิศบันเทิงอยู่ ด้วยประการฉะนี้

เพราะฉะนั้น พุทธศาสนิกผู้แสดงความเลื่อมใสในพระรัตนตรัย ก็พึงตั้งใจปฏิบัติธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงประกาศไว้ เพื่อยังความเลื่อมใสของตนให้เจริญยิ่ง ๆ ขึ้น และการตั้งใจปฏิบัติเช่นนั้น ก็ยังจะได้ชื่อว่าเป็นการบูชาพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยปฏิบัติบูชา ซึ่งจัดเป็นบูชาอย่างสูง เป็นบุญกุศลอันยิ่ง ด้วยประการฉะนี้.

"EVELYN"

A Play in One Act

by

Carlton H. Terris

(Author of The King's Command)

พระราชนิพนธ์

ของ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล แปลเป็นภาษาไทย

ให้ชื่อเรื่องว่า

"ชื่อว่าอารี"

คำนำ

เรื่อง "ชื่อว่าอารี" นี้ ข้าพเจ้าแปลจากเรื่องภาษาอังกฤษชื่อ Evelyn ของ Calton H. Terris ซึ่งเป็นพระนามแฝงของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในระยะที่ประทับทรงศึกษาวิชาการอยู่ ณ ประเทศอังกฤษ ข้าพเจ้าค้นพบเรื่องนี้เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๐ และได้รีบแปลและพิมพ์ขึ้นในปีเดียวกันนั้น เป็นเรื่องสั้น ๆ มีคติสอนใจ แผนกศิลปการพูดและการแสดงของสโมสรธนาคารกรุงเทพ ได้จัดแสดงครั้งหนึ่ง เมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๒๑ และออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียงที่กรมประชาสัมพันธ์ เรื่องนี้พิมพ์ครั้งที่สองเมื่อ ๒๕๒๓ เพื่อฉลองพระบรมราชสมภพครบ ๑๐๐ ปี ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว การพิมพ์ครั้งนี้เป็นการพิมพ์ครั้งที่ ๓

๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๔

" ชื่อว่าอารี "

ตัวละคร

พลโทศิริ จำเปิ่น	ลุงของอารี
นายธนา รอดสกุล	สามีของอารี
" ดอกฟ้า "	คู่แข่งของอารี
บัวเผื่อน	สาวใช้ชาวเหนือของอารี
อารี	

ฉาก

ห้องรับแขกในบ้านนายธนา รอดสกุล ที่เชียงใหม่, มีประตูเข้าออกทางซ้ายและขวา ทางซ้ายออกไปยังส่วนที่เป็นหน้าเรือน, ทางขวาออกไปยังส่วนที่เป็นหลังเรือน, ส่วนทางด้านหลังมีประตูกว้างเปิดออกไปยังเฉลียง แลเห็นสวนต้นไม้ในระยะใกล้ และดอยสุเทพในระยะไกล. ห้องนี้ตกแต่งอย่างง่าย ๆ แต่สดชื่นและเข้าที มีเก้าอี้รับแขกอยู่กลางห้อง.

เวลา

ปัจจุบัน

ชื่อว่าอารี

[*เปิดม่าน ดอกพ้ำเข้ามาทางประตูซ้าย บัวเผื่อน ตามเข้ามา*]

ดอกฟ้า :– อย่าหลอกฉันว่าคุณธนาไม่อยู่นะ ฉันเห็นเดินเข้าประตูบ้านมาเมื่อกี๊นี้เอง, *(บัวเผื่อนแสดงอาการยอมจำนน)* ไปบอกซี บอกว่า ฉันมาหา, ขอพบประเดี๋ยวเดียวเท่านั้นแหละ.

บัวเผื่อน :– จะให้ข้าเจ้าบอกว่าจื้ออันหยัง ?

ดอกฟ้า :– เอ้อ . . . บอกว่าชื่อน้อยก็แล้วกัน.

บัวเผื่อน :– *(มองดูด้วยอาการสงสัย)* ฮึ . . . จื้อน้อย !

ดอกฟ้า :– ชื่อน้อยน่ะซี, เป็นอะไรไปล่ะ ? คนเขาชื่อน้อยกันถมไป. เร็วหน่อยเถอะจ้ะ เวลาไม่ค่อยจะมีอยู่ด้วย. *(เห็นบัวเผื่อนลังเลอยู่)* กลัวฉันจะขโมยอะไรใส่กระเป๋าไปหรือ ? ไม่ต้องกลัวดอก ฉันไม่แตะต้องอะไรดอก, ไปเถอะ.

บัวเผื่อน :– เจา ! *(แล้วก็ออกไปทางซ้าย)*.

(ดอกฟ้าหยิบกระจกออกมาส่องดูหน้า และบ่นกับตัวเอง).

ดอกฟ้า :– มิน่าล่ะ ! แม่สาวใช้จึงไม่ค่อยจะไว้ใจเรา, หน้าตาเหมือนกับดาวร้ายอย่างนั้นแหละ ? ทาปากมากไปหน่อย... ก็มันยุ่งอยู่อย่างนี้ ใครจะมีเวลาประดิษฐ์ประดอย... *(เธอหยิบผ้าเช็ดหน้าออกมาเช็ดริมฝีปาก)* เอาละ... ดอกฟ้าสวยแล้ว เป็นสุภาพสตรีได้แล้ว... ไม่เป็นดาวร้ายแล้ว. แหม! เมื่อวันก่อนเกือบถูกหาว่าไม่ใช่สุภาพสตรี... แต่ก็ยังดีกว่าคนอื่น ๆ เป็นหลายคน. เฮ้อ !... เล่นหนังมันก็อย่างนี้แหละ ! แต่อย่างไร ๆ เราก็เป็นสุภาพสตรีแน่.

(นายธนา รอดสกุล เข้ามาทางประตูซ้าย, ดอกฟ้ากระโดดด้วยความดีใจ).

ดอกฟ้า :– พี่นา ! อยู่นี่เอง. *(เข้าไปไหว้จนถึงตัวนายธนา)*

ธนา :– ก็อยู่ แล้วจะว่าอย่างไร ?

ดอกฟ้า :– พี่นาไม่รักน้องหรือคะ ?

ธนา :– รักซี. *(เอาแขนโอบไหล่ดอกฟ้าอย่างไม่สู้จะเต็มใจนัก).*

ดอกฟ้า :– แหม ! นอกจอหนังแท้ ๆ พี่ยังกอดอย่างเสียไม่ได้.

ถ้าพี่แสดงไม่เป็น, พี่ก็น่าจะ . . .

ธนา :– เมียของพี่ยังไม่เคยบ่นเลยนะ ว่าพี่แสดงไม่เป็น.

ดอกฟ้า :– อ๋อ. น้องไม่ได้หมายถึงการแสดงกับภรรยาของพี่ดอกค่ะ . . .

ธนา :– รู้แล้ว, รู้แล้วว่าน้องจะพูดว่าอย่างไร . . . แต่คราวก่อน เห็นพูดว่าจะไม่มารบกวนพี่อีก.

ดอกฟ้า :– น้องพูด, ไม่ปฏิเสธ. แต่น้องมาคิดใหม่ว่า มาเยี่ยมพี่เป็นครั้งคราว เป็นวัฒนธรรมที่ดี. *(พยายามเข้าซบที่ไหล่ของนายธนา).*

ธนา :– เดี๋ยวก่อน, น้องสาว, นึกว่ากำลังถ่ายหนังหรืออย่างไร ?

ดอกฟ้า :– ทราบแล้วค่ะว่าไม่ใช่เวลาถ่ายหนัง. จริงนะคะ ถ้าพี่นามาเล่นหนังกับน้อง, ยอดเลยค่ะ. คนดูจะติด และนึกว่าเป็นคู่รักของน้องจริง ๆ.

ธนา :– อย่างนั้นหรือ ? เมียของพี่จะโกรธเป็นไฟน่ะซี.

ดอกฟ้า :– อ๊ . . . ท่าทางน้องไม่ใช่สุภาพสตรีหรือคะ ?

ธนา :– แลเห็นน้องแว้บเดียวก็รู้ . . .

ดอกฟ้า :– ปากแดงมากเกินไป, ถูกแล้ว. เสียใจค่ะ, แต่ก็น่าจะเห็นใจน้อง, วันนี้ยุ่งมาก ไม่มีเวลาจะแต่งตัวให้

เรียบร้อย.

ธนา :– น้องรู้หรือเปล่าว่าเมียของพี่ คิดว่าการเล่นหนังน่ะเป็นอย่างไร ?

ดอกฟ้า :– ก็คงคิดว่าแม่นางเอกทั้งหลาย เป็นคนหากิน. คนหลายคนคิดว่าอย่างนั้น ซึ่ง . . . ก็ช่วยอะไรไม่ได้นี่คะ. น้องรู้ว่าตัวน้องเองเป็นสุภาพสตรี, น้องไม่หวั่นว่าใครจะคิดอย่างไร ?

ธนา :– เอ๊ะ, เราต้องคิดถึงใจคนอื่นบ้างซี. สมมุติว่าน้องเป็นตัวพี่, พี่มีเมียที่สวย ที่น่ารักอยู่แล้ว, พี่ก็ไม่อยากให้เมียพี่ข้องใจ . . . นี่พูดอย่างเบาที่สุดนะ . . . และ . . .

ดอกฟ้า :– *(ชิงพูด)* และพูดตรง ๆ . . . พี่อยากจะไล่น้องไปให้พ้นใช่ไหมล่ะคะ ?

ธนา :– เอ้อ, ก็ไม่ถึงอย่างนั้น, เป็นแต่อยากจะบอกว่า อย่ามานั่งเยี่ยมพี่ ตามหลักวัฒนธรรมของน้องให้นานนัก.

ดอกฟ้า :– พูดกันตรง ๆ ดีค่ะ, และน้องก็จะพูดตรง ๆ, คือว่าถ้าได้จัดธุระของน้องเสร็จแล้ว น้องจะรีบกลับ.

ธนา :– พี่ก็ดูเหมือนจะเดาถูกว่าน้องมีธุระอะไร.

ดอกฟ้า :– น้องเสียใจค่ะ ที่ต้องมารบกวนเรื่องเงินบ่อย ๆ, แต่ คราวนี้จำเป็นจริง ๆ ค่ะ.

ธนา :– ทราบแล้ว, ดูเหมือนจะจำเป็นจริง ๆ ทุกครั้ง. ครั้งนี้ต้องการเท่าไรล่ะ ?

ดอกฟ้า :– มากสักหน่อยค่ะ, น้องไม่มีเงินเหลือติดตัวเลย ในสิบปีที่น้องเกี่ยวข้องกับวงการภาพยนตร์มา ยังไม่เคยหมดตัวเหมือนคราวนี้.

ธนา :– เล่นการพนันอีกกระมัง ?

ดอกฟ้า :– *(ก้มหน้า)* ค่ะ.

ธนา :– ก็เรื่องเก่าไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง.

ดอกฟ้า :– ไม่เหมือนเก่านะคะ, ยุ่งเหยิงจนน้องสางไม่ออก, กลายเป็นลูกหนี้ของคนที่คอยจะกินเลือดกินเนื้อ.

ธนา :– เป็นหนี้เขาเท่าไร ?

ดอกฟ้า :– สองหมื่นค่ะ.

ธนา :– อย่างนั้นเชียวหรือ ?

ดอกฟ้า :– ค่ะ, น้องขอผัดผ่อนเขา เขาก็จะเอาของเป็นประกัน, น้องก็ไม่มีอะไรจะให้เขา ได้แต่ขอเวลามาวิ่งเต้นดูก่อน.

ธนา :– จะต้องกลับไปพบเขาเมื่อไร ?

ดอกฟ้า :– บ่ายสามโมงค่ะ.

ธนา :– เอาเถอะ พี่จะไปด้วย. นี่น้องอยู่โรงแรมหรือ ?

ดอกฟ้า :– ค่ะ, โรงแรมใหม่ที่เชิงดอย. แต่ก็อายเขาเต็มแก่แล้ว ไม่มีเงินจะชำระค่าห้อง เขาก็จะยึดกระเป๋าเสื้อผ้าแล้วไล่น้องออก.

ธนา :– ถ้าต้องออกจากโรงแรม น้องจะไปอยู่ที่ไหน ?

ดอกฟ้า :– ไม่ทราบจริง ๆ ค่ะ . . . จะกลายเป็นหญิงจรจัดไปหรืออย่างไรก็ไม่ทราบ. *(พูดจริงจังมากขึ้น)* นี่แน่ะค่ะพี่นา, น้องเคราะห์ร้ายถึงที่สุดแล้วนะคะ, ไม่มีมนุษย์ที่ไหนเลยที่น้องจะพึ่งพาอาศัยได้ . . . ไม่มีใครเลยในโลกนี้.

ธนา :– *(สงสาร)* ก็มีพี่อย่างไรล่ะ !

ดอกฟ้า :– ค่ะ, พี่นา, พี่นาของน้องดีเสมอ และน้องก็อดมากวนพี่ไม่ได้. เฮ้อ . . . เดี๋ยวนี้ก็ผิดกว่าแต่ก่อน, พี่แต่งงานแล้ว น้องก็ลำบากยิ่งขึ้น . . . ไม่กล้า . . . น้องเบื่อโลกค่ะ เบื่อจอแก้ว–จอเงิน เบื่อการโฆษณาภาพยนตร์เงินล้าน. น้องจะเลิกค่ะ เลิกชอบให้คนมาแสดงบทรักบทสวาท, เลิกเป็นดอกฟ้าให้เขาปลิดกลีบทีละกลีบแล้วก็โยนทิ้ง. ที่

เลิกได้เองน้องก็จะเลิกให้หมด... แต่... แต่เรื่องมีหนี้ เขาจะลากเอาตัวไปเข้าคุกเข้าตะรางนั่น, จะเลิกได้อย่างไร ? หัวน้องยุ่งไปหมด, ไม่รู้ที่จะคิดอย่างไรแล้ว. *(ร้องไห้).*

ธนา :– นี่แน่ะน้อง, ต้องทำใจแข็งไว้ก่อน. เรื่องหนี้สินน่ะเป็นต้นเหตุ. พี่จะหาทางจัดการให้. จะเลยสั่งสอนเจ้าหนี้หน้าเลือดนั่นเสียด้วย. ทำใจดี ๆ ไว้. น้องกลับไปโรงแรมก่อนเถอะ. ประเดี๋ยวพี่จะตามไป. *(ทั้งสองคนพากันออกไปทางประตูซ้าย อีกครู่หนึ่งบัวเผื่อนย่องเข้ามาทางประตูหลัง. เมื่อเห็นไม่มีใครอยู่จึงไปหยิบวารสารต่าง ๆ ที่โต๊ะรับแขกเปิดดู, แล้วทำท่าตกใจแกมยินดี ที่ได้เห็นรูปดอกพ้ำในวารสารฉบับหนึ่ง. กำลังรีบจะเข้าประตูซ้ายไป อารีก็เดินสวนออกมา).*

อารี :– บัวเผื่อนจ๊ะ !

บัวเผื่อน :– เจ๊า.

อารี :– คุณผู้ชายอยู่ที่ไหน ?

บัวเผื่อน :– ป้อนายเปิ้นจะอยู่ในห้องหนังสือกระมังเจ๊า. ข้าเจ้าไปบอกว่าอีนายอยากจะป๊ะนะเจ้า.

อารี :- ช่างเถอะ. แต่นี่แน่ะ, หยิบร่มกับกระเป๋าถือให้ฉันหน่อย เดี๋ยวจะออกไปเดินเล่น.

บัวเผื่อน :- เจ๊า ... เอ้อ ... เอ้อ ...

อารี :- อะไรจ๊ะ บัวเผื่อน ?

บัวเผื่อน ;- บ่มีอันหยังเจ๊า ... เอ้อ ... เอ้อ ...

อารี :- มีน่ะ, มีอะไรก็พูดมาเถอะ.

บัวเผื่อน :- ข้าเจ้าได้ยิน ...

อารี :- ได้ยินอะไรล่ะ ?

บัวเผื่อน :- บ่มีอันหยังสำคัญเจ๊า. ข้าเจ้าว่าบ่ควรจะอู้จะอั้นเจ๊า. *(พูดแล้วก็รีบเข้าประตูขวาไป).*

อารี :- เด็กคนนี้ แปลกจริง ! จะพูดอะไร แล้วก็ไม่พูด. *(นายธนาสามีของเธอเข้ามาจากประตูซ้าย).*

อารี :- พี่คะ ออกไปเดินเล่นกันไหมคะ ?

ธนา :- เมื่อไร ?

อารี :- เดี๋ยวนี้แหละค่ะ, เดินดูอะไรเล่น.

ธนา :- พี่เสียใจจริง ๆ, น้องอารี, พี่กำลังจะมาบอกน้องว่าพี่มีเรื่องด่วน, จะต้องออกไปข้างนอก.

อารี :- น้องไปด้วยก็แล้วกัน.

ธนา :- อย่าเลย, น้องอารีอยู่บ้านดีกว่า.

อารี :– ทำไมล่ะคะ ?

ธนา :– เอาเถอะ, แล้วทีหลังจะบอกให้.

อารี :– พี่มีความลับ บอกน้องไม่ได้เสียแล้วหรือคะ ? ถึงขั้นนั้นแล้วหรือคะ ?

ธนา :– น้องอย่าคิดมากไปเลย พี่สัญญาว่าจะไม่มีอะไรเป็นความลับสำหรับน้องอารี, แต่ความลับของคนอื่นนั่นซี, พี่ต้องเก็บเอาไว้ก่อน.

อารี :– อ้อ, ถูกหรือคะที่พี่จะไปมีความลับกับคนอื่นที่จำต้องกีดกันไว้ไม่ให้น้องรู้ ?

ธนา :– โธ่, น้องอารี, ก็เมื่อพี่มีเหตุผล . . .

อารี :– มีเหตุมีผล ! ฮึ ! มีผู้หญิงอื่นด้วยละซี !

ธนา :– โธ่, น้องอารี.

อารี :– บอกมาซีคะว่ามีผู้หญิงอื่นเกี่ยวด้วยหรือเปล่า.

ธนา :– ถ้าพี่ถูกบังคับให้ตอบ, ก็ต้องตอบว่ามี.

อารี :– อ้อ ! พี่พูดออกมาได้เต็มปากว่าพี่จะออกไปหาผู้หญิงอื่น. พี่หวังจะให้น้องลอยหน้าลอยตาบอกว่า "เชิญซีคะ เชิญตามสบาย น้องเป็นเพียงเมียเท่านั้น," ถ้าพี่หวังจะให้น้องพูดเช่นนั้นละ ผิดไปละค่ะ. บอกมานะคะว่าผู้หญิงนั่นน่ะใคร !

ธนา :– น้องอารี จะรู้เอาไปทำไม ?

อารี :– ทำไมก็ช่าง !

ธนา :– เขาเป็นคนดีน่า.

อารี :– อ๋อ, ก็แน่นอน, ไม่อย่างนั้นพี่จะยกเขาไว้เหนือเมีย ของพี่ทำไม !

ธนา :– น้องอารีของพี่, พี่ขอร้องเพียงว่า ขอไปข้างนอกประเดี๋ยวเดียว. ประเดี๋ยวเดียวนี้น้องอารีไม่ต้องเดือดร้อนอะไร, แต่สำหรับคนอื่นนั้น ประเดี๋ยวเดียวนี้มีความหมายมาก. น้องเชื่อพี่เถิดว่า ถ้าไม่จำเป็นจริง ๆ พี่ก็จะออกไปเดินเล่น, ดูอะไรเล่นกับน้อง. พี่ไม่ได้ขอร้องมาก, เพียงขอเวลาเพียงครู่ใหญ่ ๆ เท่านั้น. ไว้ใจพี่เถอะ, ไว้ใจพี่เถอะ.

อารี :– น้องไว้ใจพี่ทุกอย่าง, แต่เรื่องนี้จะไว้ใจได้อย่างไร ?

ธนา :– น้องอารีพูดละก็คิดเสียก่อนซี.

อารี :– น้องคิดแล้ว. ไว้ใจไม่ได้ ! พี่เข้าใจหรือยัง ?

ธนา :– เข้าใจน่ะ ก็เข้าใจละ. พี่เสียใจจริง ๆ, พี่ต้องไปละ. *(จะออกประตูซ้ายไป)*.

อารี :– พี่จะไปจริง ๆ หรือ ?

ธนา :– จ้ะ, พี่จะต้องไป.

อารี :– พี่น่ะแหละ พูดละก็ต้องคิดเสียก่อน.

ธนา :– พี่ก็คิดแล้ว.

อารี :– *(พูดอย่างท้าทาย)* ถ้าจะไปจริง ๆ ก็เชิญ, เชิญทุกอย่าง. น้องคนนี้ไม่แคร์จนนิดเดียว, ไม่แคร์จริง ๆ, เข้าใจไหมล่ะคะ ?

ธนา :– ก็ไม่ยากอะไรที่จะเข้าใจ.

อารี :– *(เสียงดังลั่น)* ไม่แคร์จริง ๆ, ไม่แคร์จริง ๆ, จะทำอะไรก็ทำไป. ไม่มีอะไรจะต้องพูดอีกแล้ว, นอกจาก . . .

(แต่นายธนาก็เดินปึ่ง ๆ ออกไปทางประตูซ้ายเสียแล้ว).

อารี :– *(เสียงเบาลงมาก)* ไม่แคร์ . . . แต่ใจหาย . . . อย่างไรก็ไม่รู้ !

(อารีนั่งลงซบกับเก้าอี้ ร้องไห้, อีกครู่หนึ่งเธอลุกยืนขึ้น. เช็ดน้ำตา, ท่าทางเห็นได้ว่าจะทำอะไรอย่างหนึ่งให้เด็ดขาดลงไป).

อารี :– *(พูดกับตัวเอง)* นึกหรือว่าจะทำตามอำเภอใจได้คนเดียว ? นึกหรือว่าแต่งงานกันแล้ว ผู้หญิงจะต้องอยู่ในอำนาจของผู้ชายเสมอไป ? จะต้องแสดงให้เห็น

บทบาทของผู้หญิงเสียบ้าง. *(เรียก)* บัวเผื่อน, บัวเผื่อน.

บัวเผื่อน :– *(อยู่ข้างใน)* เจ๊า. *(แล้วก็เข้ามาทางประตูขวา).*

อารี :– นี่แน่ะ, ช่วยหยิบกระเป๋าสีน้ำเงินออกมาทั้งสองใบ, แล้วเอาเสื้อผ้าในตู้ใส่ลงไปในใบใหญ่. เดี๋ยวฉันจะจัดใบเล็กลง.

บัวเผื่อน :– แม่นายจะไปไหนเจ๊า ? จะไปกี่วันเจ๊า ?

อารี :– ไปเลย . . . ไปไม่กลับ.

บัวเผื่อน :– ไปบ่ปิ๊ก ! . . . ไปไหนเจ๊า ?

อารี :– ไปกรุงเทพ ฯ น่ะซี, และไปโดยเร็วที่สุด.

บัวเผื่อน :– นายปู้จายล่ะเจ๊า ?

อารี :– ฉันไม่รู้. *(บัวเผื่อนจ้อง)* เราไม่เกี่ยวไม่ข้องกันแล้ว, เราไปกันคนละทาง.

บัวเผื่อน :– แต่ข้าเจ้าก็ฮู้ว่านายปู้จายจะไปไหน.

อารี :– ไปไหนล่ะ ?

บัวเผื่อน :– เปิ้นก็ตวยนายผู้หญิงไปกรุงเทพ ฯ น่ะซีเจ้า, ข้าเจ้าฮู้แน่ว่านายปู้จายฮักนายปู้หญิงออกจะตายไป, ข้าเจ้าฮู้แน่นะเจ๊า.

อารี :– รักฉันอย่างนั้นหรือ ? รักทำไมจึงวิ่งไปหาผู้หญิง

อื่น ?

บัวเผื่อน :– ไปหาผู้หญิงอื่นกำเดียว, นายปู้จายก็ยังฮักนายผู้หญิงอยู่นั่นเองนะเจ๊า.

อารี :– คนเมืองเหนือจะคิดอย่างนั้นก็ตามที, แต่คนกรุงเทพ ฯ ไม่คิดอย่างนั้น. ฉันเป็นคนกรุงเทพ ฯ ก็คิดอย่างคนกรุงเทพ ฯ, คิดเป็นอย่างอื่นไม่ได้.

บัวเผื่อน :– คนเมืองใต้เมืองเหนือก็เหมือนกันนะเจ๊า.

อารี :– ไม่เหมือนกันดอก. *(บัวเผื่อนแสดงอาการยอมแพ้)*. เออ, เมื่อกี้นี้มีใครมาหาคุณผู้ชายหรือ ?

บัวเผื่อน :– มีเจ๊า.

อารี :– ผู้หญิงละซี ?

บัวเผื่อน :– เจ๊า.

อารี :– รูปร่างหน้าตาเป็นอย่างไร ?

(บัวเผื่อนไปหยิบวารสารฉบับหนึ่ง เปิดให้อารีดู).

บัวเผื่อน :– คนนี้เจ๊า !

อารี :– *(อ่าน)* "ดอกฟ้า ในบทบาทของยอดหญิงในเรื่อง "เหยี่ยวสังคม" จะเข้าโรงเฉลิมทัศน์ในเร็ว ๆ นี้." ดาราหนังนี่เอง ! *(โยนวารสารลง)* แน่แล้ว ! บัวเผื่อน รีบไปจัดของให้ฉันเถอะ.

บัวเผื่อน :– เจ๊า.

(ทันใดนั้นมีเสียงคนกดกริ่งที่ประตูบ้าน).

อารี :– ใครมา, ดูซิ.

(บัวเผื่อนออกไป อารีจัดเผ้าผมของเธอให้เรียบร้อย แล้วนั่งลง, ดูภาพในวารสารนั้นอีก แล้วก็วางลงอย่างไม่พอใจ. บัวเผื่อนกลับเข้ามา).

อารี :– ใครจ๊ะ ?

บัวเผื่อน :– บอกชื่อว่าพลเจ๊า.

อารี :– พลไหน ผู้ชายหรือ ?

บัวเผื่อน :– ปู้จายเจ้า, อายุนักแล้วเจ๊า.

อารี :– พลไหน เขาไม่บอกนามสกุลหรือ ?

บัวเผื่อน :– นามสกุล โทศิริ หรืออันหยังก็บ่ฮู้, จะอั้นเจ๊า.

อารี :– พลโทศิริ ก็คุณลุงน่ะซี, คงใช่น่ะ.

(อารีรีบออกไปทางประตูซ้าย, ปล่อยให้บัวเผื่อนยืนงงอยู่, แล้วอารีก็พาพลโทศิริ จำเบ็น เข้ามา).

อารี :– แหม ! หลานดีใจจริงค่ะคุณลุง, กำลังคิดถึงคุณลุงอยู่ทีเดียว.

(บัวเผื่อนออกไป. พลโทศิริ เอามือโอบไหล่อารี, ท่าทางสนิทสนมรักใคร่มาก).

ศิริ :– ลุงก็คิดถึงหลานอารีของลุงเหมือนกัน.

อารี :– คุณลุงเป็นคนที่หลานอยากพบมากที่สุดในวนนี้, จริง ๆ นะคะ.

ศิริ :– อะไร ? อยู่เชียงใหม่นี่ หลานก็สบายดีไม่ใช่หรือ ?

อารี :– สบายค่ะ . . . แต่ว่า . . .

ศิริ :– แต่ว่าอะไร ?

อารี :– คุณลุงนั่งก่อนซีคะ, แล้วหลานจะเล่าให้ฟังหมดเลย. *(นั่งลงทั้งสองคน)* คุณลุงเลือกวันเวลามาเยี่ยมหลานเหมาะที่สุดเลยค่ะ. แต่คุณลุงขึ้นมาเชียงใหม่มีธุระอะไรคะ ?

ศิริ :– อากาศทางกรุงเทพ ฯ ร้อนลุงทนไม่ไหว. นอกจากนั้น ลุงอยู่บ้านเหงาพิลึก ! ตั้งแต่หลานแต่งงาน ลุงเหงาเต็มที่; บ้านรกเป็นรังหนู เด็กเล็กมันขี้เกียจ, ไม่มีหลานอารีคอยดูแล, คอยดุมัน. ลุงคิดถึงก็เลยขึ้นรถมา, ตกลงว่าจะมาตากอากาศสักสิบวัน. คิดในใจว่าคงจะได้พบปะหลานรักของลุงบ้าง.

(บัวเผื่อนนำน้ำมารับแขกแล้วก็ออกไป).

อารี :– ถ้าคุณลุงอยู่บ้านคนเดียวเหงา หลานก็จะสนอง

พระคุณของคุณลุงได้เต็มที่ทีเดียว, คือว่า หลานจะกลับไปอยู่กับคุณลุงค่ะ.

ศิริ :– เอ๊ะ ! ที่ไหน ?

อารี :– ก็ที่บ้านน่ะซีคะ.

ศิริ :– หลานอารีอยู่เชียงใหม่ไม่สบายหรือ ? บ้านนี้เป็นอย่างไร ? ไม่ชอบหรือ ?

อารี :– บ้านนี้ก็พออยู่ได้ แต่มันไม่ใช่บ้านของหลาน

ศิริ :– เช่าเขามา มันก็เป็นของหลานตลอดระยะเวลาที่เช่า.

อารี :– หลานไม่ได้เป็นคนเช่านี่คะ.

ศิริ :– ธนาเช่าหรือหลานอารีเช่า มันก็จะผิดอะไรกัน ?

อารี :– *(บึ้ง)* ไม่เหมือนกันดอกค่ะ.

ศิริ :– เอ๊ะ ! นี่ทะเลาะกันละซี ? อะไร แต่งงานกันยังไม่ทันไร . . . เดี๋ยวก่อน *(คิด)* . . . เอ้อ . . . เพิ่งสามเดือนกว่า ๆ ไม่ใช่หรือ ?

อารี :– *(ยังบึ้งอยู่)* วันเสาร์นี่ ครบสามเดือนครึ่งค่ะ.

ศิริ :– ลุงว่า สามเดือนครึ่ง ก็ประเดี๋ยวเดียวเท่านั้น. บอกบอกลุงมาเถอะ ... ใครเป็นคนก่อเรื่องทะเลาะเบาะแว้งกันขึ้น ?

อารี :– (*ยังโกรธ*) คุณธนาน่ะซีคะ !

ศิริ :– เดี๋ยวก่อน . . . หลานอารีไม่มีส่วนบ้างเลยหรือ ?

อารี :– หลานไม่ได้ทำอะไรจริง ๆ ค่ะ. เรื่องเป็นอย่างนี้– อยู่ดี ๆ คุณธนาก็นัดพบกับผู้หญิงแล้วก็ไม่ยอมบอกว่าใคร, จะไปพบทำไม ! พูดแต่ว่า " ไว้ใจพี่เถอะ, ไว้ใจพี่เถอะ." หลานจะไว้ใจอย่างไรได้คะ ? หลานก็ตอบไป. แหม ! คุณธนาไม่รีรอเลย ไปจนได้, คุณลุงคิดดูซีคะ, ไปทั้ง ๆ ที่รู้ว่าหลานไม่อยากให้ไป, เดินปึ่ง ๆ ออกประตูไป !

ศิริ :– จะให้ลุงทายเอาไหมล่ะ ว่าทำไมธนาจึงเดินปึ่ง ๆ ออกประตูไป ?

อารี :– ทำไมคะ ?

ศิริ :– ก็เพราะว่าหลานอารีไม่ไว้ใจเขา. ถ้าหลานอารีไว้ใจเขา เขาก็คงไม่ออกไปอย่างนั้น. ลุงคิดว่ายิ่งกว่านั้นเสียอีก, คือ ถ้าหลานให้ความไว้วางใจแก่เขา เขาก็คงบอกให้รู้ว่าไปพบใคร . . . ทำไม.

อารี :– นี่ก็แปลว่าคุณลุงเข้าข้างคุณธนาเท่านั้นเอง !

ศิริ :– จะว่าอย่างนั้นก็ได้, ลุงรู้จักธนาดี, บางทีจะรู้จักมากกว่าที่หลานอารีรู้จักด้วยซ้ำไป. ถ้าหลานรู้จัก

เขาดี ก็คงจะรู้ว่าเขารักหลานอารีเพียงไหน, คงจะรู้ว่าเขาเสียสละทุกสิ่งทุกอย่างให้ได้, และรู้ว่าเขาสัตย์ซื่อต่อหลานทั้งกายและใจ.

อารี :– สัตย์ซื่อทั้งกายและใจ ! เป็นได้อย่างไรคะ เมื่อขณะนี้ เขากำลังนั่งคลอเคลียอยู่กับผู้หญิงอื่น ?

ศิริ :– ทำไมหลานอารีจึงต้องคิดว่า เมื่อเขาออกไปพบผู้หญิงคนหนึ่งละ จะต้องนั่งคลอเคลียกัน ? เขาอาจเป็นญาติพี่น้อง, อาจเป็นเพื่อนเก่า.

อารี :– ถ่านไฟเก่าน่ะซีคะ ! ทำไมคะ ทำไมคนที่แต่งงานแล้ว จึงจะต้องแอบพบถ่านไฟเก่าอยู่เรื่อย ๆ ?

ศิริ :– เพื่อนเก่าน่ะ ไม่จำเป็นจะต้องเป็นถ่านไฟเก่าดอกนะ, อาจจะไม่ได้เคยรักเคยใคร่กันเลย.

อารี :– ก็อาจจะไม่เคยหรืออาจจะเคย ! แต่หลานก็ได้ตกลงใจเสียแล้ว หลานจะกลับไปอยู่บ้านกับคุณลุงค่ะ.

ศิริ :– อย่างนั้นหรือจ๊ะ ? ถ้าสมมุติว่าลุงไม่อนุญาต, ไม่ยอมให้กลับไปอยู่ด้วย, หลานอารีจะทำอย่างไร ?

อารี :– หลานก็จะไปหาที่อื่นอยู่ มีคนถมเถไปที่ยินดีจะให้หลานไปอยู่ด้วย.

ศิริ :– จริง, คงมีใครต่อใครหลายคน ที่จะยินดีต้อนรับ

หลานอารีให้ไปอยู่ด้วย. หลานสาวของลุงสวย และน่ารักออกอย่างนี้ ! แต่นี่แน่ะ คิดดูอีกทีก็จะเห็นว่าการที่หลานอารีจะเตลิดเบิดเบิ่งไปอย่างนั้น อย่างน้อยก็จะต้องว่า เชยที่สุด. อะไร แต่งงานได้สามเดือน ก็จะแยกกันอยู่แล้ว ? นินทาสโมสรเขาจะซุบซิบกันว่าอย่างไร ?

อารี :– ส่วนใหญ่ก็คงจะคิดว่านิสัยเราไม่ถูกกัน. แต่เมื่อเขารู้ความจริง . . .

ศิริ (*ชิงพูด*) เมื่อเขารู้ความจริง เขาจะหาว่าหลานสาวของลุงเซอะซะ, เป็นบ้าไปเสียแล้ว !

อารี :– เขาจะว่าอย่างไรก็เชิญให้เขาว่าไปเถอะค่ะ, หลานไม่แคร์. หลานไม่ยอมผูกพันอยู่กับคนที่ไม่รักหลาน.

ศิริ :– หลานอารีอย่าเล่นตลกเลยน่า ! พูดเป็นเล่นไปได้ !

อารี :– หลานไม่ได้พูดเล่นดอกค่ะ, หลานพูดจริงทุกคำพูด. หลานไปสั่งแม่บัวเผื่อน เก็บข้าวเก็บของใส่กระเป๋าแล้วด้วยซ้ำไป. หลานจะขึ้นรถด่วนเย็นวันนี้แหละค่ะ.

ศิริ :– *(เปลี่ยนเสียงเป็นขอร้อง)* หลานอารี, หลานรัก

ของลุง, ลุงเป็นทั้งลุง เป็นทั้งผู้ปกครองของหลานมาตั้งแต่เล็กแต่น้อย, ลุงขอให้หลานยับยั้งชั่งใจดูสักหน่อยเถอะนะ.

อารี :– คุณลุงเคยบอกว่า ผู้ที่อยู่ในสกุลจำเป็น เป็นผู้ที่กล้าหาญ, หลานก็อยู่ในสกุลนี้, หลานกล้าค่ะ.

ศิริ :– ที่ลุงพูดอย่างนั้น ลุงหมายถึง การรบทัพจับศึก, กล้าในสนามรบ, กล้าอย่างทหาร.

อารี :– หลานว่า ความกล้านั้น พลเรือนก็กล้าได้, ผู้หญิงอย่างหลานก็กล้าได้. ชีวิตนั่นแหละค่ะ เป็นสนามรบของพลเรือน, เป็นสนามรบของเราที่เป็นผู้หญิง.

ศิริ :– ถูกแล้ว, สมัยนี้ผู้หญิงมีสิทธิทุกอย่าง, ทำได้ทุกอย่างเท่ากับผู้ชาย.

อารี :– และบางทีผู้หญิงก็เก่งกว่าผู้ชายนะคะ, ช่วยฉุดผู้ชายออกมาจากโคลนตมในท้องร่องก็มี.

ศิริ :– จริง, ลุงจำได้. คราวนั้นลุงตกม้า จมโคลนในท้องร่อง, และหลานอารีช่วยฉุดลุงขึ้นมา !

อารี :– หลานก็ว่าคุณลุงต้องจำได้.

ศิริ :– จำได้. และขอให้เรื่องนั้นเป็นบทเรียนเถอะ. ครั้ง

นั้น ลุงเชื่อมั่นในตนเองมากเกินไป, นึกว่าท้องร่องนั่นก็ไม่กว้างอะไรนักหนา กระโดดข้ามพ้นแน่ ๆ. คราวนี้หลานอารีอย่าเชื่อมั่นในตนเองอย่างลุง, เพราะถ้าหลานตกลงไปในท้องร่อง ลุงไม่นึกว่าลุงจะช่วยฉุดขึ้นมาได้ดอกนะ !

อารี :– ถ้าอย่างนั้น คุณลุงจะให้หลานทำอย่างไร ?

ศิริ :– ก็ง่ายนิดเดียว. อย่าคิดไปไหนเลย, คอยอยู่ที่นี่จนธนากลับมา.

อารี :– อ้อ ! หลานไม่อยากเห็นหน้าตาคุณธนาเปื้อนลิพสติกดอกค่ะ !

ศิริ :– ทำไมหน้าตาของธนาจึงจะต้องเปื้อนลิพสติก ?

อารี :– ก็เพราะว่าคุณธนาไปหาดาราหนัง !

ศิริ :– ทำไมหลานอารีจึงรู้ว่าเขาเป็นดาราภาพยนตร์ ?

อารี :– แม่บัวเผื่อนพบค่ะ แล้วก็หยิบหนังสือพิมพ์มาให้ดู. อยู่บนโต๊ะนั่นแน่ะค่ะ. *(ท่านนายพลหยิบวารสารบนโต๊ะขึ้นมาพลิกดู).*

ศิริ :– หน้าไหนล่ะ ?

(อารีเข้ามาช่วยพลิกให้).

อารี :– นี่แหละค่ะ !

ศิริ :– นี่หรือผู้หญิงคนนั้น ?

อารี :– (*พูดกระแทก*) ค่ะ, ชื่อแม่ "ดอกฟ้า !"

ศิริ :– ก็ไม่เห็นทาปากมากเป็นพิเศษ.

อารี :– อีกหน่อยคุณลุงก็คงว่าเขาเป็นนางฟ้าที่น่ารักน่าใคร่ !

ศิริ :– เขาเป็นสุภาพสตรีเท่านั้นแหละ.

อารี :– อ้อ คุณลุงรู้จักหรือคะ...แม่ "ดอกฟ้า ?"

ศิริ :– ลุงไม่รู้จัก, แต่บังเอิญเขาอยู่ที่โรงแรมที่เชิงดอยเหมือนกัน, เห็นหน้าเขาหลายหน. พวกถ่ายหนังเขาอยู่กันที่นั่น. ลุงเกือบจะต้องย้ายโรงแรมเสียแล้ว, เพราะไม่ชอบสังคมของพวกนั้น. เคราะห์ดีที่เวลานี้เขาหายหน้าไปไหนกันเกือบหมดแล้วเหลือแต่แม่ "ดอกฟ้า." แม่ "ดอกฟ้า" คนนี้ไม่เลวดอกนะ !

อารี :– พอทีเถอะค่ะคุณลุง. หลานยินดีที่ได้ทราบว่าเขาไม่เลวมากนัก, แต่ก็เลวเพียงพอที่จะทำให้หลานต้องเลิกกับคุณธนา. คุณลุงคงจะว่าว่าเป็นความผิดของหลานเอง เพราะรู้อยู่ก่อนแล้วว่าคุณธนาเคยมีเพื่อนเป็นแม่สาว ๆ ดาราหนังหลายคน. แต่

ให้สัญญาไว้กับหลานแล้วนี่คะว่าจะเลิกสมาคม. หลานเชื่อค่ะ, หลานเชื่อจึงได้แต่งงานด้วย, แล้วก็เป็นอย่างนี้. (*เกือบจะร้องไห้เพราะความแค้นใจ*).

ศิริ :– ถ้าหลานเชื่อ และไว้ใจธนาอีกสักครั้งในวันนี้ ทุกอย่างคงจะเรียบร้อยเป็นแน่. หลานก็รู้แล้วไม่ใช่หรือว่าตัวมารที่ร้ายกาจที่สุด ที่คอยผจญเราในสังคมมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในครอบครัวนั้นคืออะไร ? ก็ตัวอิจฉา ริษยา หึงหวง นั่นแหละ ! มันทำให้เพื่อนรักต้องโกรธกัน ! มันทำให้ผัวเมียต้องแตกกัน ! ทั้ง ๆ ที่มันอยู่ในใจของเราเอง. นี่แน่ะ, หลานอารี, หลานอยู่มากับลุงก็หลายปี, หลานเคยเห็นลุงกับป้าทะเลาะกันบ้างหรือเปล่า ?

อารี :– ไม่เคยดอกค่ะ . . . แต่คุณลุงก็คงไม่อยากทะเลาะต่อหน้าหลาน.

ศิริ :– ต่อหน้าหรือลับหลัง ลุงก็ไม่ทะเลาะ, รู้ไว้เถอะ.

อารี :– จริงหรือคะคุณลุง ?

ศิริ :– ยกเว้นอยู่ครั้งเดียว, ครั้งเดียวและครั้งสุดท้าย, ครั้งเดียวจริง ๆ ในเวลากว่ายี่สิบปีที่ได้อยู่ร่วมกัน

มา. หลานอารีรู้หรือเปล่าว่าลุงกับป้าทะเลาะกันเรื่องอะไร ?

อารี :– จะทราบได้อย่างไรล่ะคะ ?

ศิริ :– ไม่ทราบ ลุงก็จะเล่าให้ฟัง. ขณะนั้นลุงกับป้าแต่งงานกันใหม่ ๆ, มีผู้หญิงคนหนึ่งส่งข่าวแจ้งมาให้ลุงทราบว่ามีความเดือดร้อนมาก, ขอความช่วยเหลือ. ลุงปฏิเสธไม่ได้ จึงตกลงว่าจะไปหา. แต่ก่อนที่จะออกจากบ้านไป ลุงบอกป้าของหลานว่า ลุงจะไปชั่วโมงหนึ่งนะ. ป้าของหลานซักไซ้ไล่เลียงว่าจะไปไหน, ไปทำไม, และโกรธลุงอย่างไม่มีเหตุผล, เหมือนกับเรื่องของหลานเองไม่มีผิด. ลุงเดือดขึ้นมาบ้างก็เลยเดินออกจากบ้านไปเสียอย่างนั้นแหละ. ลุงรีบไปที่บ้านผู้หญิงคนนั้นทันที, และไปเห็นกำลังเจ็บหนัก, หมอกระซิบบอกว่าคงจะอยู่ได้อีกไม่กี่ชั่วโมง. ความจริงผู้หญิงคนนั้นก็มาจากตระกูลที่ดี แต่พ่อแม่ของเธอไม่พอใจ, ไม่ยอมให้แต่งงานกับผู้ชายที่เป็นคู่รัก. แต่เขาก็แต่งกันจนได้, พ่อแม่ก็เลยตัดขาด, ไม่ให้เงินให้ทองจนสตางค์เดียว. หนุ่มสาวคู่นั้นอยู่

ด้วยกันอย่างมีความสุข ทั้ง ๆ ที่ยากจน . . . หลานอารีฟังลุงหรือเปล่า ?

อารี :– ฟังซีคะ, แล้วอย่างไรล่ะคะ ?

ศิริ :– ลุงกำลังบอกว่า หนุ่มสาวคู่นั้น อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข ทั้ง ๆ ที่โชคชะตาไม่อำนวยเลย, และเคราะห์ร้ายก็ยังไม่เสร็จสิ้น. อยู่ด้วยกันเพียงสองปีผู้ชายก็ตาย, ทิ้งเมียกับลูกสาวตัวเล็ก ๆ ไว้. แต่เจ้าหล่อนก็ถือตัว, ทั้ง ๆ ที่ยากจนและหมดที่พึ่งก็ไม่ยอมบากหน้าไปหาญาติพี่น้อง ที่เคยตัดเธอขาดออกจากวงศ์สกุล. จนในที่สุดสุขภาพก็เสื่อมโทรมลงแล้วก็นอนเป็นคนเจ็บ, อาการไข้ทรุดหนัก. เธอรู้ตัวว่าชีวิตจะสิ้นสุดลง, เป็นห่วงอยู่อย่างเดียว คือลูกสาวคนเดียวที่ยังเล็กไม่รู้เดียงสา. เธอจึงตัดสินใจส่งข่าวมาถึงลุง. โดยถือว่าลุงเป็นที่นับถือของเธอคนหนึ่ง. พอลุงไปถึงที่ข้างเตียงเธอก็ร้องไห้. และยกลูกสาวตัวเล็ก ๆ นั้นให้ลุง, ขอร้องให้ลุงเลี้ยงดูให้ได้รับการอบรมอย่างดี ที่สุภาพสตรีควรจะได้รับ. ลุงก็อดน้ำตาไหลไม่ได้และได้ให้คำมั่นสัญญาว่าลุงจะทำตามคำขอร้องให้

ได้ดีที่สุด. และด้วยความสัตย์จริง, เทวาอารักษ์เป็นพยาน, ลุงได้ทำตามที่สัญญาไว้โดยไม่ขาดตกบกพร่องเลย.

อารี :– คุณลุงจ้องหลานทำไมคะ ?

ศิริ :– เพราะว่าเด็กผู้หญิงเล็ก ๆ คนนั้น ลุงให้ชื่อว่า...

อารี :– ชื่อว่าอะไรคะ ?

ศิริ :– ชื่อว่าอารี น่ะซีจ๊ะ !

อารี :– คุณลุง ! !

ศิริ :– จ้ะ ผู้หญิงคนนั้นคือเมตตา แม่ของหลาน. *(อารีโผเข้าหาพลโทศิริ คุกเข่าลงกอด).*

อารี :– คุณลุงขา !

ศิริ :– จ๋า หลานจะว่าอย่างไร ?

อารี :– หลานทราบค่ะ ว่าคุณลุงรับหลานมาเลี้ยง เพราะว่าหลานเป็นเด็กกำพร้า. แต่คุณลุงไม่เคยเล่าละเอียดอย่างนี้เลย. คุณลุงมีพระคุณแก่คุณแม่ของหลาน และแก่ตัวหลานเอง หาที่เปรียบไม่ได้แล้ว, ไม่มีทางที่หลานจะสนองพระคุณได้เพียงพอ.

ศิริ :– หลานรักของลุง อย่าพูดเช่นนั้นเลย. ตั้งแต่ป้า

ของหลานลาโลกไปแล้ว ลุงก็มีหลานอารีคนนี้คนเดียวที่เป็นสมบัติที่มีค่า, ที่ทำให้ชีวิตของลุงมีความสุข.

อารี :– หลานเป็นภาระของคุณลุงน่ะซีคะ. จริง ๆ นะคะ, หลานจะต้องหาทางสนองพระคุณให้ได้. หลานเป็นผู้กตัญญูรู้คุณ . . . คุณลุงเชื่อไหมคะ ?

ศิริ :– เชื่อซีจ๊ะ,. . . เชื่อซี . . . แต่เดี๋ยวก่อน, ลุงเล่าค้างอยู่ตรงไหน ? อ้อ, ตอนที่แม่ของหลานยกหลานให้ลุง, หลานจะฟังต่อไหม ?

อารี :– ฟังซีคะคุณลุง, หลานคิดถึงคุณแม่ค่ะ.

ศิริ :– แม่ของหลานเป็นสุขไปแล้วละ, เป็นสุขยิ่งกว่าหลานและยิ่งกว่าลุงเสียอีก. อันที่จริงแม่ของหลานเป็นสุขตั้งแต่วันนั้นเอง, ลุงเห็นมากับตา, คือตอนที่ยกหลานให้ลุงนั้นแหละ. พอฝากฝั่งสั่งเสียกันเสร็จแล้วแม่ของหลานก็หลับตา, หน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส. ลุงคิดว่าคงจะหมดห่วง เป็นสุขแล้วลุงก็อุ้มหลานกลับมาบ้าน, มาบอกป้าของหลาน. พอป้าของหลานเห็นหลานและรู้เรื่องเข้า ก็ร้องไห้ใหญ่ทีเดียว, ผู้หญิงละก็ชอบเปิดก๊อกอย่างนี้

แหละ.

อารี :– *(ลุกขึ้น)* คุณลุงละก็ ! คุณลุงเห็นหลานเบี้ดก๊อกสักกี่ครั้งแล้ว ?

ศิริ :– ก็ไม่บ่อยนัก. แต่นั่นแหละ, หลานเป็นหลานนี่นา.

อารี :– หลานก็เป็นผู้หญิงเหมือนกัน.

ศิริ :– เอาเถอะ, ให้ลุงเล่าต่อไปดีกว่า... บ้าของหลานนั้นพอร้องไห้ร้องห่มเสร็จแล้ว ก็ขอโทษลุงเป็นการใหญ่, บอกว่าเสียใจแล้วในการที่ไม่ไว้ใจลุงในตอนแรก, และตั้งแต่นั้นมา เราก็ไม่ได้ทะเลาะกันอีกเลยจนครั้งเดียว. หลานคิดดูซี, ถ้าลุงอ่อนโอนตามบ้าของหลาน, ไม่ได้ไปเยี่ยมไข้แม่ของหลานในวันนั้น, อะไรจะเป็นอะไร ? แต่คุณพระคุณเจ้าดลใจให้ลุงรีบไป, ทั้ง ๆ ที่บ้าของหลานไม่พอใจ.

อารี :– เป็นเรื่องบุญเรื่องกุศลของตัวหลานเองแท้ ๆ ทีเดียว.

ศิริ :– ถูก, ถูก, และบัดนี้หลานอารีก็ได้บทเรียนจากเรื่องของตัวหลานเองที่ลุงเล่ามา, บางทีอีกไม่ช้าอาจจะมีคนพูดว่าเป็นบุญเป็นกุศล ในการที่ธนา

ออกจากบ้านไปทั้ง ๆ ที่หลานไม่พอใจ.

อารี :– อย่างนั้นหรือคะ ?

ศิริ : – จ้ะ, และถ้าหลานอยากจะให้ชีวิตในครอบครัวราบรื่น ก็ควรไว้วางใจซึ่งกันและกัน, อย่าเอาเรื่องหึงหวงมาเป็นอารมณ์.

อารี :– ค่ะ, หลานจะทำตามที่ลุงว่า.

ศิริ :– ถ้าเช่นนั้น ก็ไม่ต้องจัดข้าวจัดของหนีไปกรุงเทพฯ. รอสักหน่อย, รอฟังว่าธนาเขาจะเล่าเรื่องของเขาว่าอย่างไร. หลานอารีจะทำตามลุงว่าได้ไหม ?

อารี :– ได้ซีคะ, ยิ่งกว่านี้ก็ทำได้ค่ะ.

ศิริ :– ดีแล้ว. สมัยก่อน เมื่อหลานพบธนาใหม่ ๆ ละก็ชอบมาบอกลุงว่า ธนาอย่างโน้นธนาอย่างนี้ รักเหมือนจะตาย ! มีอย่างหรือจะเลิกรักกัน ?

อารี :– หลานก็ยังรักคุณธนาอยู่นะคะ.

ศิริ :– ดีแล้ว. *(บังเอิญอยู่ใกล้เฉลียง จึงเห็นคนมาทางซ้ายหลัง)* แน่ะ. ธนากลับมาแล้ว. หลานจัดเผ้าจัดผมเสียให้เรียบร้อยซี.

อารี :– แหม ! คุณลุง ! เรื่องของผู้หญิง คุณลุงไม่ต้องสอนดอกค่ะ.

ศิริ :– และบอกแม่สาวใช้เสียด้วยว่าไม่ต้องจัดข้าวจัดของใส่กระเป๋า.

อารี :– ค่ะ.

ศิริ :– และลุงก็จะกลับละ, หนุ่มสาวจะได้สนทนากัน.

อารี :– คุณลุงอย่าไปเลยค่ะ . . . เอ้อ . . . หลานมีความคิดอะไรอย่างหนึ่ง, จะลองใจคุณธนา. คุณลุงไปเสียสักห้านาที แล้วกลับมาใหม่, สมมุติว่าจะมารับหลานไปเที่ยวนะคะ.

ศิริ :– เล่นกลอะไรกันล่ะ ?

อารี :– เอาเถอะค่ะ.

ศิริ :– เอา, ตกลง, อีกห้านาทีลุงจะกลับมา *(บ่น)* นี่จะเล่นท่าไหนกัน ?

อารี :– เล่นกลอย่างที่คุณลุงว่า, และคุณลุงต้องช่วยหลานด้วย . . . ทางนี้ค่ะ ออกไปทางเฉลี่ยงดีกว่า, อย่าไปไกลนักนะคะ.

ศิริ :– จ้ะ.

อารี :– ตอนกลับมาเข้าทางประตูหน้านะคะ.

ศิริ :– นี่, ลุงเป็นถึงนายพลนะ, แต่ถ้าหลานเป็นแม่ทัพก็สั่งได้.

อารี :– ในยุทธภูมิแห่งสังคมค่ะ, คุณลุง.

(อารีรีบร้อน เกือบจะว่าผลักดันพลโทศิริออกไปทางเฉลียง ซ้ายหลัง, แล้วเธอก็กลับมากลางเวที ยืนนิ่งอยู่ครู่หนึ่ง, คิดเรื่องที่จะเล่นกลตามที่คุณลุงของเธอกล่าว, แล้วก็รีบเข้าประตูทางขวาไป. บัดนี้นายธนากลับเข้ามาทางประตูซ้าย, พลโทศิริยังไม่ได้ไปไกล, โผล่กลับเข้ามาหานายธนา).

ธนา :– เอ๊ะ, คุณลุงมาเมื่อไร ? *(ยกมือไหว้).*

ศิริ :– จุ๊ . . . จุ๊ . . . อย่าพูดดังนัก, ไม่อยากให้หลานอารีรู้ว่าฉันยังไม่ได้ไป. เห็นเธอมาก็อยากจะพูดด้วยสักคำสองคำ. มาทางนี้เถอะ. *(ชวนไปทางซ้าย).*

ธนา :– คุณลุงมีอะไรครับ ?

ศิริ :– ฉันเห็นเธอกลับมา ฉันก็บอกหลานอารีให้รู้ตัวแล้ว, แต่ไม่ได้บอกว่าเธอมีผู้หญิงมาด้วย. นี่แน่ะธนา, ออกจะเสี่ยงมากนะ. หลานอารีกำลังหัวเสียเห็นเธอควงมากับผู้หญิงนั่นจะดีหรือ ? ฉันเองมาทันพอดี ช่วยห้ามไว้ไม่ให้กระทำสิ่งที่โง่ที่สุดมันก็เรื่องหึงหวงนั่นแหละ. การที่เธอไม่บอกว่าจะไปไหน ไปทำไม นั่นแหละเป็นต้นเหตุ.

ธนา :– ผมเสียใจจริง ๆ ครับคุณลุง, เสียใจในการที่ทำให้อารีโกรธ, แต่เป็นเรื่องที่ช่วยไม่ได้. จะให้ความไว้วางใจผมสักหน่อยก็จะดีนี่ครับ.

ศิริ :– ฉันรู้แล้ว, เข้าใจดีด้วย. ฉันพูดกับหลานอารีอยู่นาน. ดูเหมือนทำให้ใจคอค่อยดีขึ้น. ขณะนี้น่ะเป็นเวลาที่เธอจะต้องอธิบายเหตุผล. แต่ก่อนอื่นฉันเห็นว่าไม่ควรให้หลานอารีพบผู้หญิงนั่น, ก่อนที่จะพูดจาให้เข้าใจกันแล้วอย่างเรียบร้อย. หลานอารีจะหายโกรธจริง ๆ แล้ว หรืออย่างไรก็ไม่รู้ละ. อย่าเสี่ยงจะดีกว่า, จริง ๆ นะ.

ธนา :– ผมให้สุภาพสตรีนั้นมาด้วย ก็เพราะว่าเธอขอมาด้วย, เธออยากจะเป็นผู้อธิบายเหตุผลด้วยตนเอง. ผมหวังว่าอารีจะเข้าใจว่า ผมมีเหตุผลที่ถูกต้องแล้วในการที่ออกจากบ้านไป.

ศิริ :– ฉันก็หวังว่าจะเป็นเช่นนั้น แต่เหตุผลต้องแจ่มแจ้งชัดเจนนะ.

ธนา :– ครับ.

ศิริ :– แต่นี่แน่ะธนา, บอกให้รู้หน่อยเถอะว่า ผู้หญิงนั้นน่ะใคร. ชื่อเรียงเสียงใด เกี่ยวข้องเป็นอะไร

กับเธอ, ฉันรับรองในฐานะเป็นลูกผู้ชาย ว่าจะเก็บไว้เป็นความลับ, เราก็ลูกผู้ชายด้วยกัน.

(นายธนาพูดกับพลโทศิริเบา ๆ และพลโทศิริก็ซักถามกลับไปบ้าง แต่เราไม่ได้ยินว่ากระไร, เป็นแต่เห็นได้ว่า พลโทศิริประหลาดใจแกมดีใจ).

ศิริ :– ธนา ฉันไม่นึกเลยจริง ๆ. เมื่อเป็นอย่างนี้ ฉันก็จะไปละ, ไปขี่รถเล่นเสียให้สบายใจ.

ธนา :– รถคันแดงนั่นหรือครับ ของคุณลุง ?

ศิริ :– จ้ะ, เพิ่งซื้อมาใหม่ ๆ, ขับสบาย. ว่าง ๆ จะมารับหลานทั้งสองคนไปเที่ยว. ฉันไปละนะ.

ธนา :– สวัสดีครับ.

ศิริ :– สวัสดีจ้ะ.

(เมื่อพลโทศิริออกไปแล้ว นายธนาก็ไปเรียกภรรยาที่ประตูขวา).

ธนา :– น้องอารีจ๋า !

อารี :– *(อยู่ข้างใน)* ค่ะ.

ธนา :– พี่กลับมาแล้วจ้ะ.

อารี :– *(ยังอยู่ข้างใน)* ค่ะ.

ธนา :– ออกมานี่หน่อยซีจ๊ะ, พี่มีเรื่องจะพูดด้วย.

อารี :– พูดก็ได้นี่คะ. *(ยังไม่ออกมา).*

ธนา :– แต่ถ้าน้องไม่ออกมาที่นี่พี่จะพูดกับใครล่ะ ?
(อารีออกมา, ถือร่มกับกระเป๋าถือมาด้วย).

ธนา :– น้องยังโกรธพี่อยู่อีกหรือ ?

อารี :– ไม่อยากพูดเรื่องนั้นดอกค่ะ. แต่ถ้ามีอะไรก็โปรดพูดเร็ว ๆ หน่อยนะคะ, น้องมีธุระ เพื่อนเขาจะมารับไปเที่ยว.
(ชำเลืองดูว่าสามีจะรู้สึกอย่างไร, แต่นายธนาก็มิได้แสดงอาการอย่างไร).

ธนา :– ประเดี๋ยวเดียวเท่านั้นแหละจ้ะ.

อารี :– พี่ไม่อยากจะทราบหรือคะ ว่าน้องจะไปไหน ไปกับใคร ?

ธนา :– เอาเถอะ, พี่อยากจะให้น้องรู้ข้อเท็จจริง ว่าเรื่องอะไรพี่จึงได้ผลุนผลันออกไปจากบ้าน.

อารี :– พี่ไม่สงสัยบ้างหรือว่าน้องจะไปกับใคร, อาจจะเป็นถ่านไฟเก่าของน้องก็ได้นะคะ ! *(ชำเลืองดู).*

ธนา :– คงไม่เป็นอย่างนั้นดอกน่ะ . . . เอ้อ. สุภาพสตรีคนนั้นมาด้วย . . .

อารี :– อ้อ !

ธนา :– เขาอยากจะมาชี้แจงให้น้องรู้เองว่าเรื่องราวมันเป็นอย่างไร. เขารออยู่ข้างนอก, พี่บอกให้เขาเข้ามาในนี้นะ.

อารี :– (*นิ่งอยู่นานจึงพูด*) ก็ตามใจ !

(*นายธนาเดินออกไปทางประตูซ้าย, ได้ยินเสียงเรียก "น้อย, น้อย" แล้วก็พา "ดอกฟ้า" เข้ามา. "ดอกฟ้า" ไม่ได้ทาปากแดงเหมือนเมื่อมาครั้งแรก*).

ธนา :– มาซิจ๊ะน้อย, มาพบเมียของพี่. (*พูดกับอารี*) นี่อย่างไรล่ะ "น้อย" น้อยอีกคนหนึ่งของพี่, ที่พี่เคยบอกว่าน้องยังไม่รู้จัก. (*น้อยยกมือไหว้*).

อารี :– (*ตกตะลึงแล้วจึงพูด*) จริงหรือคะพี่ ?

น้อย :– ก็จริงน่ะซีคะ, คุณพี่.

อารี :– จะตายละ ! (*หันไปพูดกับสามีของเธอ*) พี่คะ, น้องเดาไม่ถูกเลย. นึกว่าเป็นคู่รักเก่า หรือคู่รักใหม่อะไรสักอย่างหนึ่ง. (*หันไปพูดกับน้อย*) แม่น้อย, แม่น้อยทำให้พี่โล่งหัวอกจริง ๆ, ขอกอดสักทีเถอะ. (*ตรงเข้าไปกอด*) นึกว่าใครเสียอีก.

น้อย :– และคุณพี่ก็โกรธน้อยใหญ่ละซี !

อารี :– ใครจะไม่โกรธล่ะ ? โกรธพี่ธนา, แล้วก็โกรธแม่

ดอกฟ้าดอกสวรรค์อะไรนั่นน่ะ.

น้อย :– พี่นาบอกแล้วล่ะค่ะ, น้อยจึงคิดว่าควรจะมาหาคุณพี่เอง . . . เพื่อจะได้บอกคุณพี่ว่าคุณพี่นั่นแหละยังไม่รู้จักพี่นาดี.

อารี :– ก็ไม่มีใครบอก จะทราบได้อย่างไร ? เมื่อทราบเรื่องแล้วก็สบายใจ.

น้อย :– คุณพี่ยังไม่ทราบดอกค่ะ, น้อยจะบอกให้. น้อยจะเล่าให้ย่อที่สุด เริ่มด้วยตัวของน้อยเอง, ตั้งแต่ยังเป็นเด็กอายุ สี่–ห้าขวบ แล้วละ, น้อยคลั่งอยากจะเป็นดาราภาพยนตร์เหมือนกับเด็กรุ่น ๆ อีกมากมายหลายคน. คุณพ่อคุณแม่ไม่ชอบ, แต่โตขึ้นน้อยก็เอาชนะจนได้. คราวนี้คุณพ่อคุณแม่โกรธมาก. ตัดขาด, ห้ามไม่ให้คุณพี่ทั้งหลายเกี่ยวข้องกับน้อย. ก็มีพี่นานี่แหละค่ะ ที่ประเสริฐสุด, ที่ยังเห็นว่าน้อยก็เป็นมนุษย์คนหนึ่ง, สมควรที่จะช่วยเหลือ เมื่อตกทุกข์ได้ยาก, แต่ก็ต้องช่วยน้อยอย่างลับ ๆ. พอพี่นาแต่งงาน พี่นาบอกน้อยว่าคุณพี่ไม่ชอบให้พี่นาสมาคมกับพวกดาราภาพยนตร์, น้อยก็เลยพยายามหลีกเลี่ยง, หลีกไปเสีย

ให้พ้น.

อารี :– ถ้าพี่ธนาบอกความจริง พี่ก็จะไม่รังเกียจแม่น้อยเลย.

น้อย :– พี่นาก็อยากจะบอกค่ะ แต่น้อยห้ามไว้, เพราะเกรงไปว่าคุณพี่จะตั้งข้อรังเกียจ. น้อยจะทนไม่ได้ค่ะ.

อารี :– อ้อ, แม่น้อยนึกว่าพี่จะเป็นอย่างคนอื่น ๆ.

น้อย :– ค่ะ, น้อยต้องสารภาพด้วยว่า น้อยไม่อยากให้พี่นาแต่งงาน, นึกว่าพี่สะใภ้จะมาแย่งเอาความรักความเมตตาของพี่นาไปจากน้อย.

อารี :– เหลวไหลละ !

น้อย :– จริงค่ะ, น้อยเหลวไหลมาก. พอพี่นากับคุณพี่แต่งงาน น้อยตกลงใจว่าจะไม่มาเห็นหน้าพี่นาอีก, และวันนี้ก็คงจะไม่มา ถ้าน้อยไม่มีเรื่องเดือดร้อนจนถึงที่สุด. คุณพี่ว่าน้อยเหลวไหล จริงทีเดียวค่ะ, เพราะโตจนเพียงนี้แล้ว ยังไม่รู้จักรักษาตัวให้รอด ! เล่นการพนัน มีหนี้สิน จนเจ้าหนี้เขาจะเอาตัวเข้าตะราง ! จริง ๆ ค่ะ.

ธนา :– น้องน้อยยังเล่าไม่จบ เรื่องเป็นอย่างนี้...ตัวน้องน้อยเองเล่นการพนันก็เล็ก ๆ น้อย ๆ, แต่พวก

เพื่อน ๆ ของเธอนั่นสิ เล่นกันอย่างหักโหม ห้ามรุ่งหามค่ำ, เล่นจนหมดตัวยังไม่พอ ยังเอาเงินของน้องน้อยไปถลุงอีก. ในที่สุด ยังขู่แกมบังคับให้น้องน้อยไปกู้เงินเขามา, ตัวเองล่องหนหายตัวไปกรุงเทพ ฯ หมด. ปล่อยให้ผู้หญิงที่ช่วยตนเองไม่ได้อยู่รับหน้า, น้องน้อยของพี่ก็แย่ เพราะความเหลวไหลของตนเองที่ยอมเขาทุกสิ่งทุกอย่าง ทางโรงแรมเขาก็จะขับไล่ โดยยึดกระเป๋าเสื้อผ้าไว้, เพราะไม่มีเงินจะชำระค่าห้องและค่าอาหาร. น้องน้อยจึงได้วิ่งมาหาพี่ เล่าเรื่องให้พี่ฟังว่าหมดตัว, ว่าเป็นความเหลวไหลของตนเอง, ไม่ได้เล่าเรื่องเพื่อน ๆ ที่สารเลวจนคำเดียว. เรื่องเป็นอย่างนี้แหละ, น้องอารีของพี่โปรดทราบด้วย.

อารี :– พี่คะ, พี่ไม่ภูมิใจหรือ ที่มีน้องสาวอย่างนี้ ?

ธนา :– พี่ภูมิใจมาก.

อารี :– และพี่จะยกโทษให้น้องได้หรือยัง ในการที่น้องแสดงความชั่วออกมาว่าไม่ไว้ใจพี่ ?

ธนา :– ทำไม ? พี่ไม่เคยคิดอะไรเลย.

(บัวเผื่อนออกมาจากประตูทางซ้าย).

บัวเผื่อน :– พลโทศิริมาเจ๊า. พลโทเปิ่นตะหาร, ข้าเจ้าฮู้แล้วเจ๊า.

(ยังไม่มีใครว่ากระไร พลโทศิริก็โผล่เข้ามา).

ศิริ :– ลุงขออนุญาตเดินเข้ามาเลยนะหลาน.

อารี :– เชิญค่ะคุณลุง *(หันไปพูดกับสามีของเธอ)* นี่อย่างไรล่ะคะ ถ่านไฟเก่า ที่จะมารับน้องไปเที่ยว.

ธนา :– อ้อ, คุณลุงจะพาน้องอารีไปอวดรถคันใหม่หรือครับ ?

ศิริ :– ถ้าหลานสาวอยากจะไปก็ยินดี.

อารี :– ไม่อยากเสียแล้วละค่ะ, คุณลุง.

ศิริ :– ลุงก็คิดว่าหลานคงไม่อยากไป, ไปเที่ยวกับคนแก่ สู้อยู่กับคนหนุ่มไม่ได้ดอก.

อารี :– คุณลุงคะ, นอกจากคนหนุ่มที่คุณลุงว่า ยังมีสาวอีกคนหนึ่งนะคะ. แม่น้อย, น้องของคุณธนาค่ะ.

(น้อยยกมือไหว้).

ศิริ :– ผมยินดีที่ได้รู้จักกับคุณน้อย. อันที่จริงผมเห็นคุณหลายครั้งแล้วที่โรงแรม แต่ดูเหมือนจะมีนามอย่างอื่น.

น้อย :– ชื่อ "ดอกฟ้า" ค่ะ. แต่ว่าตั้งแต่นาทีนี้เป็นต้นไป

จะชื่อน้อยอย่างเดียวค่ะ.

ศิริ :– อะไร, คุณจะเลิกแสดงภาพยนตร์หรือ ?

น้อย :– อยากจะเลิกค่ะ.

ศิริ :– ถ้าเช่นนั้น ดาราบนท้องฟ้าก็จะหายไปหนึ่งดวง.

น้อย :– (*หัวเราะ*) ยอดิฉันมากเกินไปเสียแล้วละค่ะ, ดิฉันยังไม่ได้เป็นดาราจริง ๆ สักที.

ศิริ :– อย่างนั้นหรือครับ ? ผมเห็นคุณอยู่ในพวกดาราทั้งหลายที่โรงแรม.

น้อย :– หนีกลับไปหมดแล้วละค่ะ, และดิฉันก็อยู่ที่นั่นไม่ได้จะต้องออกจากโรงแรมวันนี้.

ศิริ :– เอ้อ, ผมก็จะต้องกลับโรงแรม, ผมขออนุญาตพาคุณกลับไปด้วย.

น้อย :– เป็นความกรุณาจริง ๆ ค่ะ.

ศิริ :– และจะให้ผมช่วยขนกระเป๋ากลับบ้านด้วยก็ได้.

น้อย :– บ้าน ? ดิฉันมีบ้านเมื่อไรล่ะคะ ?

อารี :– แม่น้อยว่าอย่างไรนะ ? พูดได้ว่าไม่มีบ้าน ! ก็พี่ธนากับพี่เปิดประตูรับอยู่แล้ว จะต้องไปหาบ้านที่ไหนอีก ?จริงไหมคะพี่ธนา ?
(*นายธนาพยักหน้า*).

น้อย :– พี่สะใภ้ของน้อยน่ารักเหลือเกิน แต่ว่า...

อารี :– ไม่ต้องแต่ดอกจ้ะ, แม่น้อยต้องมาอยู่กับเราที่นี่, พี่จะส่งรถไปรับของก็ได้.

ศิริ :– อะไร ? หลานอารีจะแย่งคุณน้อยไปจากลุงหรือ ? ลุงบอกไว้ก่อนนะ ว่าจะช่วยขนกระเป๋า. ขนกระเป๋าหนัก ๆ ของสุภาพสตรีที่งดงามเช่นนี้ เป็นภาระที่เบาอย่างยิ่ง.

น้อย :– ท่านนายพลพูดหวานอย่างนี้ เป็นพระเอกได้แล้วละค่ะ.

ศิริ :– เสียดายแต่ว่าคุณจะเลิกแสดงเสียแล้ว !

อารี :– คุณลุงอยากจะแสดงคู่กับแม่น้อย ก็มาอยู่เสียที่นี่ด้วยก็แล้วกัน.

ศิริ :– เดี๋ยวก่อน, หลานอารี...

อารี :– ไม่ต้องเดี๋ยวก่อนละค่ะ ขนของมาที่นี่เถิดค่ะ !

ศิริ :– เป็นคำสั่งหรือหลาน ?

อารี :– ค่ะ, เป็นคำสั่งของแม่ทัพ ในสมรภูมิแห่งสังคม.

ศิริ :– โอ ! *(หัวเราะแล้วยืนระวังตรง)* ถ้าเช่นนั้นลุงก็ต้องทำตาม. *(หันไปพูดกับน้อย)* ไปเถอะคุณน้อย, ไปขนกระเป๋าของเราทั้งสองคน.

น้อย :– ไปซีคะ (*หันไปพูดกับอารี*) ขนกระเป๋าอาจจะเสียเวลามากหน่อยนะคะคุณพี่ ! (*ยิ้มอย่างมีความหมาย*).

อารี :– ไม่เป็นไรดอกจ้ะ, แล้วมาก็แล้วกัน.

(*พลโทศิริกับน้อยออกไปทางประตูซ้าย*).

ธนา :– น้องอารีของพี่ ! พี่คิดว่าอย่างไรรู้ไหม ?

อารี :– อะไรคะ ?

ธนา :– พี่คิดว่าเมื่อเราแต่งงาน พี่ได้ผู้หญิงที่สวยที่สุดในโลก, แต่ที่ไหนได้ พี่ผิดไป พี่ไปคว้าเอาเทพธิดามาทีเดียวแหละ น้องจ๋า !

อารี :– พี่ว่าผิดหรือคะ ?

ธนา :– คงจะผิดแน่ เพราะตัวพี่เองไม่สมควรที่จะมาคู่เคียงกับเทพธิดา.

อารี :– อาจจะไม่สมควรจริง, แต่พี่ก็ไม่ได้แต่งกับเทพธิดาดอกค่ะ, เพราะน้องเป็นเทพธิดาเมื่อไรล่ะ ? เทพ-ธิดาไม่ดันทุรังโดยไม่มีเหตุผล, เทพธิดาไม่หึงหวงโดยไม่มีเหตุผล, เทพธิดาไม่ฉุนเฉียวโกรธใครง่าย ๆ.

ธนา :– ช่างเถอะ, พี่ได้น้องอารีของพี่ก็แล้วกัน, พี่พอใจ

แล้ว.

อารี :– และน้องก็พอใจค่ะ.

ธนา :– น้องรักของพี่ดีจริง ๆ. (*ตรงเข้าไปกอด*).

อารี :– พี่คะ, ออกไปเดินเล่นกันไหมคะ ?

ธนา :– เมื่อไร ?

อารี :– เดี๋ยวนี้แหละค่ะ, เดินดูอะไรเล่น.

ธนา :– ไปซิจ๊ะ, ยอดรักของพี่.

[**ทั้งสองเดินไปด้วยกัน แล้วก็ปิดม่าน**]

